

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOB DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorităților și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 220 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 6

SAMBATA 3 Februarie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Portret de familie

In glasul, peste timp, e ceas. Fundalul
Sonor s'a netezit neanecdotic...
Un cer de coacăze târziu despotice
Și stoarse 'mbrățișează irealul

Realității care din haotic
Belsug, cerând, se 'mbracă 'n idealul
Reliefului, trecut, profil pe malul
Cuvântător, prezenței symbiotice.

Făgăduit: cum trandafirii Detta
fi curată și-o desenează Milky,
Vorbind, naiv, cu vorbele bunicii,

Iar Nic își pregătește 'n răs vendetta
De drum — și liniștea cea pământie
E'n iniștea vădudului fetie.

ȘTEFAN NENITESC

Despre cultura dirijată

de MIRCEA ELIADE

In editura Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, au început să apară de curând o serie de volume substanțiale și totuși accesibile unui nespecialist, în colecția „Mica Enciclopedie”. S'au tipărit până în prezent un tratat de anatomie, un calcul al probabilităților și un foarte fimos studiu asupra originii Românilor, datorit d-lui G. Brătianu. „Mica Enciclopedie” completează într-un anumit sens, adresându-se unui public mai vast, „Biblioteca Enciclopedică” pe care o editează Fundația „Regele Carol II” de mai mulți ani.

Fără îndoială că gândul d-lui prof. Alex. Rosetti directorul editurii Fundației, a fost să pună la îndemâna publicului românesc o serie de manuale și monografii, semnate de autori competenți, asupra celor mai însemnate probleme care alcătuiesc laolaltă o cultură. Este cel puțin surprinzător că în limba românească, deși s'au tipărit un număr destul de mare de cărți, nu există lucrări generale, tratate fundamentale sau așa numite „Introduceri”, făr de care un tânăr nu-și poate începe studiile personale. In orice limbă europeană — printre care precizez că nu vreau să exclud spaniola, ungara, poloneza, ca să nu mai vorbesc de limbile scandinave — se găsește lucrări generale și tratate introductive asupra oricărei probleme culturale, din toate științele, artele și filozofia. Un tânăr european, care ar vrea, bunăoară, să citească o lucrare serioasă și de ansamblu asupra Renașterii, sau originii limbajului, asupra filozofiei grecești, sau teoriei răscolului, sau istoriei religiunilor, sau buddhismului, sau descoperirilor geografice, etc. — trebuie să se adreseze bibliotecii străine. In limba română nu există, nici măcar in traduceri, asemenea lucrări indispensabile.

Sunt anumite cărți a căror atență lectură folosește mai mult decât un viaf întreg de vechi românești și cărți de suspecta vulgarizare. Cune recitește Cetatea veche a lui Fustel de Coulanges, Civiltatea Italică in Renaștere a lui Burckhardt, Psyche a lui Konde, Cultura primitivă a lui Tyor sau Gândirea chineză a lui Marcel Granet — ca să menționez doar câteva titluri care-mi vin la întâmplare sub conțeu — profeta și se desfiată cu mult mai mult decât dacă ar ceti o duzina de cărți de specialitate sau de lectură publicate mai mult sau mai puțin recent asupra acestora probleme. Din toate marile cărți de cultura publicate in Occident in ultimii 70—80 de ani, nu știu dacă sunt frause doua sau trei in românești. Cetatea veche a lui Fustel de Coulanges a fost tălmăcită și publicată doar acum câțiva ani. Și atunci, tânărul cetitor care vrea să capete o „introducere” temeinică într-un subiect oarecari, e nevoit să recurgă la lucrări de a doua și a treia mână, pe care le găsește printre nouățele librării sau la anticari. Ași scrie randurile acestea cu mai puțină melancolie, dacă nu mi-ași aduce aminte căți ani am pierdut cu lecturi mediocre sau deadeptul proaste, pentru că nu aveam la îndemână lucrările fundamentale — pe care in altă țară ori-cine le găsește printre „cărțile clasice” ale librărilor.

Acum, când se vorbește atât de mult de cultură dirijată, mă întreb dacă n'ar fi timpul să se procedeze la o împărțire metodică a cărților de acest fel. Poate că unele din ele ar putea fi „comandate” savanților și gânditorilor noștri. Dar ceie mai multe ar trebui traduse, și traducerea aceasta ar fi împlinită de specialiști. Astfel tălmăcirea unei Helenist Psyche a lui Erwin Rohde, și astfel ar fi ea tradusă de un simplu cunoscător al limbii germane. Uneori, traducătorul, dacă este el însuși un specialist, poate completa opera tradusă, adăugând in note ceace s'a descoperit nou in știința respectivă dela data când a apărut versiunea originia. Așa s'a întâmplat, bunăoară, cu traducerea Italiană a Filozofiei grecești a lui Zeller, făcută de un bun specialist, care a adăugat copioase note critice și bibliografice textului clasic al savantului german.

In orice caz, fapt este că in cultura românească lipsesc deocamdată „cărțile mari”, acele cărți fundamentale care se citesc de mai multe ori in viață, și a căror primă lectură echivalează unei cu o revelație. Nu e nimic rușine că tânărul cultură românească n'a putut încă creia asemenea „cărți mari”. O cultură majoră, ca cea italiană, doar dacă a dat două sau trei asemenea „cărți mari” in ultimii 70 de ani. Dar cultura italiană nu s'a mulțumit cu aceste „cărți mari” autohtone. Faptul că a creiat Machiavelli al lui Villari, Virgilio nel Medio Evo al lui Comparetti, Origini dell'epopea franceze și alte câteva lucrări fundamentale, care se vor citi încă multă vreme după ce valoarea lor științifică va fi depășită, nu a îngăduit culturii italiene să ignoreze celelalte „cărți mari” ale Europei. Și aproape toate aceste monografii clasice au fost traduse.

Ca să ne reîntoarcem la cazul culturii românești, nu e nevoie să așteptăm până când un român va putea scrie o operă fundamentală asupra, să spunem, religiei grecești. Cartea lui Nielson poate fi de pe acum tradusă, și ea va slui de orientare și de documentare tânărului care ar dorji să cunoască acest misterios sector al antichității. Exemplele pot fi multiplicare la infinit, pentru că aproape nicio operă clasică de cultură n'a fost tradusă in românește.

Se traduc, in schimb, puzderie de scriitori moderni. Librăria românească, sufocată acum zece ani de traducerile din Pittigrilli, Dekobra sau Guido da Verona — e îndată astăzi de traducerii din autori englezi și americani. Fiște că e un mare progres, dela Dekobra la Charles Morgan, și dela Pittigrilli la John Galsworthy și Aldous

NINA BATALI

Flori

Poezia intunericii și a morții

de C. N. NEGOTIA

Există, in fluviul de lumină, cu iradiere nesfârșite, al Căii Laptelui, o pată întunecată, un gol imens, cu adâncimi insondabile. Acolo, in Crucea Nordului, lângă strălucitoarea stea Deneb, se deschide o fereastră către marele necunoscut al celorlalte universuri, dincolo de puțină cercetări, dincolo de simțurile obișnuite omenești. Niciări tenébrele nu apar mai vaste, niciări neantul nu-ți apare mai desușit și fiorul intunericii nu este mai cutremurător.

De câte ori am încercat să cuprind imaginea desăvârșită a nopții, de câte ori am vrut să intruchipez aveau iconele călătorii subpământene, fie din peregrinarea lui Eneas in teribilul Orcus, la lumea celor de dedesubt, fie din sumbra coborire a lui Dante in Infern, tabloul intunericii crunt, tot de acel gol din Calea Lactee mi-a fost redat. Vă amintiți de versurile lui Virgiliu?

Tenent media omnia silvae,
Cocythusque sinu labens circumvenit atro.
Quod și tantus amor menti, si tanta cupido est,
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre Tartara...

(Pădurile închid de pretutindeni calea; cu negru trestii și cu bălți o'ngredește Cocitus. Dar de te mână n'ratăta voință și dorul te-alungă, Styxul și'ncolo și'ncoace să-l treci și de dată'ndoită Tartarul negru să-l vezi...)

Pe aceste urme au mers toți scriitorii cari au venit după dulcele cântăreț mantovan, Virgiliu, ca să zugrăvească toanele lumii celeilalte. Sunt doar și alte opere ale antichității, in care dorința de a scruta tărâmul de peste hotarele vieții este lămurită. Dar niciări, cadrul nu este mai firesc; niciări inchipuirea nu epuizează tot ceace se poate spune despre Infern. Imaginea creștină a lui Dan-

te, pe care ne-o aduce Infernul său, este strâns legată și ea de tabloul virgilian.

Și până mai târziu, până la poezia sepulcrală, până in pragul romantismului, duhurile celor pierți din viața pământescă se preumblă tot prin locuri asemănătoare cu acelea clasice.

Este lucru prea cunoscut că mitologia nu a separat prin mari deosebiri viața de aici și cea de dincolo. Că lumea telurică și cea a zeilor se țesea armonios, după aceleași legi! Despărțirea definitivă, prin abisuri de netrecut, o datorăm creștinismului.

Oricâtă renunțare ar fi predicat creștinismul, prin separația celor două lumi a deschis perspectivele unui mai aprig dor de viață. Tânguirea păgână după cel care se pregătea să treacă ad inferos nu făcea să se presimtă un rămas bun pentru eternitate... Zeii umblau printre oameni, suflătele călătoare, strămoși iubiti și protectori, nu se depărtau prea mult de cămin. De aceea plânsul nu era sfâșietor și lacrimile votine constituiau doar un rit puțin îndoliat.

Războinicii trăiau și după ce au căzut, împreună cu căii, și mereu se chemau laolaltă. Pausania nu ne descrie spectacolul minunat al câmpului dela Maraton? Atenienii morți in luptă se deșteaptă apoi in fiecare noapte; fantomele ostașilor se zăresc într-o lumină misterioasă și până in depărtări nechezatul armăsarilor se aude.

Acest sentiment al vieții și de după moarte, lângă pământ-teștile daruri, s'a păstrat in tradițiile popoarelor, in suflatul primitiv, laolaltă cu atâtea semne din poezia populară.

Creștinismul a făcut deosebirea tranșantă între cele două lumi. Și astfel a împins dragostea fierbinte pentru viață, peste limitele cunoscute de antichitate.

Alături de renunțarea anahoretă, evanghelia predică și toamnă in inimi suflul unei iubiri nesfârșite de florile câmpului, de mireasma aerului îmbalsămat și mai ales de lumina dulce a zilei.

Ecolul acestei legături cu viața, cu soarele și cu lumina in deosebi, străbate poezia de pretutindeni și manifestă sentimentele reale ale muritorilor, înainte de despărțirea fatală.

Un mare poet al romantismului italian, Ugo Foscolo, in poemul său I Sepolcri redă imaginea luptei dintre viață și moarte, dintre lumină și intuneric, într'un chip magistral. Versurile acestea sunt edificatoare pentru sentimentul comun in umanitate:

Rapian gli amici una favilla al sole
A illuminar la sotterranea notte,
Pereché gli occhi dell'uom cercan morendo
Il sole, e tutti l'ultimo sospiro mandano i petti alla fugente luce.

Așa dar, prietenii răpesc o scântie, ca să illumineze noaptea cea subterană: ochii omului care moare privesc către soare, iar ultimul suspin al tuturor este îndreptat tot spre lumina ce le fuge și le scapă pentru veșnicie.

Deseori, urmărind prin urmare intunericul și moartea, ce sunt strâns înlănțuite, in poezia sepulcrală a celor vechi, ca și a celor moderni, — icona despărțirii mi-a apărut dureroasă in epoca nouă, și plină de seninătate in antichitate.

Versurile lui Foscolo sunt mărturie. Chipul cum se reprezintă, bunăoară, moartea unei tinere fete, într'un străvechi basorelief, in hamă de sărbătoare, este la celălalt pol al cunoașterii omenești despre tainele existenței.

La fel și in poezia noastră populară, despărțirea este dramatică. Părăsirea luminii, pentru intunericul ce nu are margini, apare chinuitoare.

Eminescu intact (III) 1)

Confruntări. - Eminescu și timpul nostru

de TOMA VLĂDESCU

In discuția, recunoaștem, destul de severă pe care vrem s'o continuăm aici, noi am îndrăzni să pretindem numai acea onestitate intelectuală care să se preocupe sincer de obiectul discuției, nu de persoana noastră nici de fanatismul ce ni s'ar atribui: am vrea anume să ni se spună numai dacă avem dreptate sau nu — e lucrul singur care interesează — dacă e adevărat cu un cuvânt că mărturisim o religie ale cărei articole de credință totuși le refuzăm in tot ce au e real, activ, durabil, esențial... Nu punctul nostru de vedere astfel interesează — pentru sau împotriva lui Eminescu, nu!

Alta este discuția. Interesează într'adevăr că societatea noastră care in toate formele ei de expresie se mărturisește pentru Eminescu, ocupă in fond poziția paradoxală de a se găsi sub toate raporturile împotriva lui! Aceasta este dezbateră și in acest singur loc am vrea să ni se arate, dacă este posibil, contrariul...

Până atunci totuș ce am văzut? Mai întâi un Eminescu a cărui poezie nu formează decât un loc comun, dar nicio aderență sinceră, sau am văzut un Eminescu pe care îl cuprindem in aceeași frază admirativă in care nu

esităm să primim deopotrivă și pe cei mai hotărâți negatori ai lui, de pe vremuri. Am văzut nu mai puțin că îl proclamăm pe Eminescu dar ne facem chip cioplit din chiar adversarii lui — atâtea staturi care n'au alt sens decât să strige incoherența prin toate orașele și piețele noastre publice!

Și mai era vorba de cultul unanim al poetului, de apoteoză lui de acum... Rămânea astfel o sumă de lucruri să le vedem.

Intr'adevăr! Cultul acesta cum îl officem? Cu ce inteligență — cu ce pudoare! Cu ce sinceritate mai ales... Și inima noastră ce straniu echilibru își va găsi între atâtea contrarii in care va trebui s'o vedem împărțită!

La aceste grave confruntări pe care le socotim mult întârziate dar cu atât mai necesare aici, când vrem să privim societatea românească de azi in fața iconiei pe care ea pretinde s'o aibă, încercăm sentimentul penibil că inteligența noastră mai ales se găsește profund umilită — și nu știu ce gol, din toate aceste manifestări, anulează chiar și cele mai ferocitate elanuri.

„Cultul” eminescian? Apoteoză poetului? Sensul lui poetic, sensul lui autonom care ne rezumă pe toți?... Adevăruri? Probabil!

Ce sunt totuș aceste triste serbări de cuvinte? Aceste decamații! Ce sunt ele într'adevăr, când pe străzile noastre s'au ridicat de bronz aproape toți adversarii un poemicele lui Mihai Eminescu și toți negatorii lui! „Bugăria cu ceața groasă” și mai ales „Grecoții cu nas subțire” — noi am făcut din toți aceștia statui, pe care e foarte probabil că avem încă orgoliul să le transmitem urmașilor... Dar să fie contemporanii noștri atâtea de ignorați, să nu știe poate că unul din sensurile lui Eminescu a fost tocmai lupta lui împotriva liberalismului, și că astfel aceste statui care s'au ridicat doctinelor liberale, să zicem, unui C. A. Rossetti, de pildă, sunt incompatibile, sunt cel puțin fără loc într'un cult eminescian, in atmosfera acestui Em.escu-Absolut pe care-l strigăm? Greșim noi atunci, sau exagerăm când spunem că Eminescu este încă intact și necunoscut? Dacă am trăi cu adevărat sensurile eminesciene, dacă ferveoarea care pare să ne agite acum ar fi cu adevărat simțită, cum am suporta de pildă ca unul din adversarii lui Em.escu să stea încă in mijlocul nostru, pe un fotoliu de patină, ca o inestet.că apariție, in piața care se cheamă C. A. Rossetti!

Dar in aceeași ordine, o altă imagine care n'ar putea să ne părească acum: in timpul încă destul de recent când exista un partid liberal, nouă ne-a fost dat să vedem guvern. e ace. ui partid ducându-se cu pas foarte solemn să celebreze inaugurarea unui bust al lui Em.escu nu mai știu bine unde... Era comic sau trist? Era poate mai mult dureros! Dacă acest partid și-ar fi negat atunci tradiția și numele, gestul lui ar fi putut să fie o pocănță târzie, dar bine primită! Veniua însă la bronzul trist al lui Eminescu urmași „Caradalelor”, ai lui Gian, ai lui Cariadgi și Pherechidis, ai pașoptștilor și ai lui C. A. Rossetti... Glorioși de tradiția lor! Dar Eminescu continua să-i nege, privindu-l... Poemica lui încă nu s'a sfârșit. Nu era ni-

Oficiază Toamna...

Arborii — in bătea vântului,
Legănați pe nevăzute toarce,
Căde-nițează smirna frunzelor moarte,
In larguri, pe fața pământului.

Caut cu ochii lumina firavă
Sfășiată pe creste de munte;
Cu mâinile imi pipăi pe frunte
Intrisierea ea un douu de gravă.

Imensele go'uri din univers
Multiple ecouri in mine își strâng;
Pretutindeni avânturi se frâng —
Parcă și amintirile s'au șters.

Stăruie in auz și in depărtare
Un huet care se întinde;
Fără de margini pustiu mă cuprind
Ca după propria-mi inormantare...

GHERGHINESCU VANIA

1) V. „Un'versul Literar” din 13 și 20 Ianuarie, 1940.

CRONICA

LITERARĂ

Teodor Scorțescu: Concina prădată, roman, „Fundatia pentru literatură și artă Regele Carol II”. — 1940

Când cineva afirmă că „nu-și iubeste ființa”, avem libertatea să înțelegem că trăiește, poate, fără să-și dea seama, sub categoriile visului. Numai în vis se produce deplin impresia de descentralizare a „eului”, de pierdere a numelui și a responsabilității. Indiferența față de „ființă” într-un anume plan al vieții, ascunde de fapt o tensiune, de strângere a putințelor de „ființare”, într-un focar invizibil, care tenează tocmă prin locul său în real. La fel și visul, deși se desfășoară fără raportare la eul conștient, se adună și cheamă sub boltirea sa nevăzută.

Sylvia, eroina romanului „Concina prădată” procură suficiente indicații despre un personaj care visează profund când afirmă despre sine că „nu-și iubeste de loc ființa”. D. Teodor Scorțescu s-a dovedit autor de rasă, construind personajii ce doresc să vadă „ființa”, pornind spre un focar situat „dincolo”. Dacă admitem să o carte „bună”, cere o anumite pozitivitate, o normă directă a valorii, „Concina Prădată” nu este cartea cea mai bună ce s-ar aștepta să apară astăzi la noi. Socoții așa cum este, romanul respinge însă orice împotrivire teoretică de principii. Din gândirea ce o presupune și din metoda aplicată, „Concina prădată” s'a organizat ave, fără cusur și obligă s'o prețuim ca atare. Tânărul Vlad, care comunică la persoana întâia întâmplările, pare că „visează” și el, uneori, la fel cu Sylvia. Dar, sub acest Vlad se ascunde mai mult metoda autorului de a organiza în memorie „imaginile” visului spre a nu le uita. Într-adevăr, o preocupare a lui Vlad este de a nu „pierde” imaginile.

De unele își aduce aminte, fie ca să se emoționeze interior, de unul singur, fie ca să le povestească Sylviei, amanta lui. Pe altele și le construiește sub ochii cititorului. Obsesia după „imagini” semnificative, îl face pe Vlad să presupună că și celelalte personaje stau sub forța magică a schemei lor. Vot'mă a unei „imagini” îl scootește pe Vlad, tip „indiferent” și monden care nu avea nici un motiv pozitiv să se însoare cu Sylvia, „amatoarea de artă”, și femeie inteligentă. „Pentru Vodis, căsătoria aceasta avea o rațiune precisă, reprezentată printr-o imagine: momentul când alături de Sylvia, făcându-și apariția pe câmpul de curse de la Băneasa, se va întâlni față în față cu d-ra Mirescu. Intreg viitorul lui Vodis se învârtă în acel moment, refuzând să înainteze; ca și cum pentru eternitate d-ra Mirescu urma să se chinuască la Băneasa, sub privirea victorioasă a fostului ei pretendent. Specularea imaginii îi dădea lui Vodis o boție ușoară, amețitoare, făcându-l să aștepte data căsătoriei cu nrăbdarea unui logodnic amoretzat”. Vlad prin care se aplică neconștient metoda de construcție a autorului, crede că astfel de „imagini” au o funcție decisivă în dinamismul sufletesc. Astfel Vodis s'a însurat cu Sylvia, fascinat de sensul final al „imaginii” ce avea să se producă. Neșansa face însă că „imaginea” să nu se organizeze, și atunci Vodis pierde, ca printr-o surpare interioră, întreg sensul căsătoriei sale cu Sylvia: „Din diverse cauze, nămătu nu are loc — la Paris, — decât pești trei luni, urmate de alte două destinate unei călătorii în Algeria. D-ra Mirescu murise între timp la București, de febră tifoidă. Vodis la întoarcerea sa în țară, înclădat de această ultimă perfidie a îngâmfatei, căută iarăși o consolare; de astă dată nu Sylvia putea să-l consoleze, căci pentru el, strălucirea ei se stinsese din clipa ce nu mai putea fi folosită în răsunarea mult visată; și ocupă deci de alte femei, în general de plebeie, continuând a păstra pentru calitatea Sylviei o stimă ascămantătoare cu a wagnerienilor de principiu care preferă să se ducă la operetă”. O adân-

cire a acestui motiv psihologic duce neapărat personajul pe un tărâm de vis, oricât mediocru ar fi randamentul poetic. De altminteri, din moment ce Vodis izbutește să se fixeze în centrul acestei „imagini” putem vorbi despre un randament al ei poetic, în sensul de creație, de „sfârșire” a unor intenții. Mult mai intimă, mai bogată în sensuri, este configurația pentru care își inchipue Vlad că Sylvia s'a căsătorit cu Vodis. De la început, pe Sylvia o înfrățescă cu eroina a modului fantastic de a visa: „călătoria”. Ca și personajele lui Jean Cocteau, ca cea stranie Elizabeth din „Les enfants terribles”, amanta lui Vlad „călătorește”: „Cu capul răsturnat pe perne, Sylvia călătorește iarăși. — „Nauzi? Unde ești?” — „Năcăeri”. — Vocea ei obosită ne surprinde. — „Nu te simți bine?”, întreb. Sylvia nu răspunde. Ochiul ei rămân nemicașii, vacanți. O suferință tainică sculptează trăsăturile ei fine, modelându-le într-o masă dură de porțelan”. „Călătoria”, evident se face în direcția unei imagini, a unui focar situat „dincolo”. Divorțată la Paris de un diplomat belgian, tânără eroină acceptă să se remătură cu Vodis, cerută de acesta cu scopul arătat. Un scop asemănător prin formă, — deosebit însă ca intensitate poetică, o mână pe Sylvia în marșaj. Tot o imagine, pe care tot Vlad (autorul) o construiește din mărturisiri culese și care altora ar fi rămas risipite, fără a se solidiza în adânc, cu „ființa”: „Pentru a putea rămânea la Paris, se decisese să muncească, și poate teatrul, crotoria, sau dactilografia i-ar fi asigurat viața acolo, ca atât altora. Se vede însă că un rest de atavism oriental persistă în caracterul ei independent și involuntar, deoarece să lasă atrasă de perspectiva unei vieți comode în Moldova. Vodis îi plăcea de altfel — „George mă transformase, trezea în mine ceva copilăresc, umil”, își spusese dânsa, — și acceptându-l să-l ia de bărbat nădăjduia poate un reîncop de viață”. — Cuvintele „ceva copilăresc și umil”, au o însemnătate decisivă, pentru „ființa” Sylviei. Ele sunt adâncite de Vlad, care nu le uită ci se întoarce din când în când la ele, făcând legătură cu tot ce se întâmplă esențial femeii. „Umil și copilăresc” imbină o ciudată cheie spre secretul ei de viață. Vlad, în calitatea lui de amant, — în această timp însă și observator lucid, — așteaptă aflarea tainei, cu ajutorul acestei atracțioase chei. Intuiția nu-l înșală, asupra împrejurărilor când eroinei i se potrivește determinatiunile „umil și copilăresc”. Sensul limpede al celor două cuvinte apare numai când Sylvia își descoperă în adâncimii feminitate, în momentul când visul ei de a fi femeie, și nimic altceva, (nici intelectuală, — nici „muzică wagneriană” preferată operelei) — se întâlnește cu ființa ei, — pe care nu și-o „iubeste”, — în focar. Vlad, constructorul de „imagini”, descoperă la un moment dat, „unghiile” amantei. Alături dat n'ar fi dat importanță acestor „unghii”, pe care le întrebunțează „copiilor” și „oamenii umili”. Acum, lucrurile se adună și misterul se revelează: „Deodată simt unghiile Sylviei. Nu. N'a fost așa. Vreau să retrăiesc exact clipa. Am avut impresia că Sylvia spunea ceva... O privește: buzele ei se mișcă fără șgomot. Ochiul sunt mari, patetici. Unghiile ei ascuțite îmi fac rău, apoi se desind. Sylvia rămâne nemicașă. Sunt ulmit de roșia obrărilor, de luciarea umedă a privirii, de ceva umil și copilăresc ce îi scâmbie figura. În ocol Sylviei, s'a furișat o fetiță care murmură

cu glas fraged, necunoscut, cuvinte de recunoștință. De unde vine ea? Știu că se arată în rarile dați, când Sylvia izbutește să-și înțelească până la capăt, dorința. Imi revin în minte niște vorbe vechi a-e Sylviei, despre Vodis: „George mă transformase, trezea în mine ceva umil și copilăresc”. Poate vorbea de minuta ca acestea? Gândul supăraător luncă, fără putere, pe grotesoul de aur al clipelor. Se pare că se ascunde aici figura mai plină a unui personaj tragic. În centrul imaginii apare fetița. Această fetiță nu este o arătare metaforică, ornamentală a fanteziei, ci e chipul Sylviei de altă dată, din vremea când știa că va fi femeie. În adolescență, fetele știu că vor fi femei, au sensul feminității lor, pe care îl intensifică, și potentează extraordinar, dându-i concentrația unui explozibil. Fetele își păresesc copilăria, cu gândul că vor găsi compensația acestei pierderi, în feminitate. Dar dacă nu vor fi niciodată femei, dacă nu vor simți nici dragostea totală, și nici nu vor putea fi mame, din pricina sterilității organice?

Un refuz al organismului de a împlini visul fetei de a fi femeie în intimitate și mamă în lume, nu este o cumplită tragedie? Anormalitatea organică se manifestă cu puteri demonice în psihism. Trupul femeii, ființa ei vie, reală, — refuzând simțirea și fecunditatea, devine oibul al răului, sâmbătă blestemată! Sylvia își sublimizează anormalitatea organică, în plan spiritual, unde îi simte intensitatea mai tragică.

Tot ce săvârșete ca femeie aparent întreaga fizicește, nu o interesează. Legăturile ei cu bărbății sunt „gimnastică”, nesemnificativă. Deaceia ea nici nu-și dă seama de gravitatea relațiilor numeroase, care o fac să treacă drept o desrăbălată. Îi lipsește răspunderea de orice fel, al unor fapte care ei nu-i produc un sens, care s'o lege cu focul ei de „dincolo”. Cu celălalt capăt al „ființei”, în nevăzută... Vlad începe la un moment dat să n'o mai înțeleagă destul pe Sylvia. Își condamnă amanta, — ca toată protipendă ieșeană, oricât s'ar explica ea, și oricât ar încercat să-i acorde lui un merit mai mare decât celorlalți bărbați de la care ea a așteptat s'o scape de bostem: „Tu nu te poți plânge. Te păstrează de aproape doi ani. Cu ceilalți mi se ăra repede. — „Atunci pentru ce... 22?... — „Vrei să știi pentru ce... Eu... sunt o anomală”. Mă privește serios. Se străduiește să-și găsească cuvintele, nu din jenă ci parcă dintr-o grijă de exactitate. — În aventurile mele cu bărbați... eu caut... o afirmare — a feminității care-mi lipsește”. — Recunosc că suza e subtilă, mormăii iritat”. Vlad își continuă tăcut, iritarea, transformând-o în condamnare: „Când nu aprob de destrăbălarea unei femei, treci drept obtuz, Tac”.

Ca și altă dată, personajului i se oferă totuși indicațiile necesare, spre a-și înțelege amanta, în adâncimea ei omenească, dincolo de „bine și de rău”. Conversația se desfășoară afară, în ploaie. Vlad îndeamnă pe Sylvia să intre în casă.

„Îmi place să stau sub rotop, spune ea închizându-și ochii, și întinzând palmele ca o cerșetora oarbă. Când eram copilă mă desrăbăcam afară, în ploaie”. Deși reapare copilă, — fetița de altă dată, — și deși gestul desrăbăcării în ploaie este plin de un simbolism al feminității — același cu al pomilor

care rodesc, și al practicelor magice pentru fecunditatea mumelor, — Vlad nu prinde înțelesul, și se folosește de alte cuvinte ale Sylviei, spre a se împăna în cele din urmă: „Îi cunosc încăpătarea. Bine. Dacă stă ea, stau și eu. Imi ridic în neștirea gulerul surtucului.

Bietul băiat, exclamă ea deodată, ca și cum m'ar fi văzut abia acum. Mă trage de mână în salon. Bunătatea Sylviei sfârșește totdeauna prin a ieși la ivială. Intră în camera ei, lăsându-mă s'ngur. „Tu nu poți înțelege”. Ce este de înțeles... că i-a plăcut să se dea la alăfia oamenilor?... Faptul că Vlad nu „înțelege”, nu interesează, iar Sylvia se reahizează ca personajul tragic parcă mai adânc fără înțelegerea lui. Sylvia părasește amantului, spre a încerca o legătură „blestemată”, cu o „amică”, față de care speră să-și simtă mai reală, feminitatea. Vlad compune după metoda „imaginilor” momentul: „Am sărit deodată. A fost un strigăt, un urlet. „Nu vreau să pleci”. Am auzit împede cuvintele Sylviei. Deși am ajuns la ușă nu mai disting nici o vorbă, imi bate inima în urechi... Cine p'eaică? Nicușor? Apăs clampa. Deschid. Sylvia e lângă sobă, în picioare. Pe canapea, lângă fereastră Bitz fumează. Iscodesc cu privirea în stânga, în dreapta. Nimeni. Ochiul mei întâlnește iarăși pe Bitz. Bitz râde. Gura ei, larg deschisă, are ceva animalic, respingător. Grămăsa mă străbate ca un cuțit. Ea! Ea! Când trec spre ușă, Sylvia mă apucă de braț, privind-mă cu ochii răciți. „E atât de rea!! parcă a spus”. De data asta autorul, d. Teodor Scorțescu își retrage parca simpatia dela personajul, lăsându-l în urmă, cu capacitatea intuitivă sleită. Într-adevăr, Vlad nu mai comentează cuvintele Sylviei. „E atât de rău”, spune despre Bitz, desigur cu glasul „umil și copilăresc”, al „femeii” care se simte din nou fetiță. Numai fetița se „putea văta cu prietena ei „E atât de rea!!” Pe Vlad îl satisfăce acum ca o suficientă explicație, ideea că Sylvia este un monstru. De mult urmărea să evadeze din dragostea aceasta, deși lui îi făcuse plăcerea de a-și păstra „doi ani”. O libertate deplină și o purificare, o nădăjduiește Vlad, printr-o călătorie la Polul Nord.

Conform obiceiului, își proiectează viziunea „călătoria”: — „Văd o imagine: un soare pal înmărmurit pe murea zării, luminând o pustie de zăpadă. Întră ghețuri, o corabie năpădită de stalactite. Câțiva pe pinguini imi fac reverențe comice. Aerul e pur și fraged. Alb, alb, scântetor de alb, cât vezi cu ochii. Sylvia s'a mișcat întinzându-și un braț peste mine. N'am nevoie de ea. N'am nevoie de nimic. Nu sufăr. Sunt liber, miraculos de liber”. Scăpat pare-se de sub ocrotirea autorului, Vlad se înșală asupra libertății pe care o declamă acum literar. Nu imaginea Polului Nord îl va mântui. Va sfârși, pur și simplu, fără nici o altă semnificație decât a unui sfârșit, victimă însă tot a unei „imagini”, prin care, ca și Vodis — pornise dragostea lui cu Sylvia. Vlad, care era și poet, și care făcea parte dintr-o bandă (arăși Cocteau și Les enfants terribles”), cu apucături „metafizice”, încearcă la început să-și prindă iubita ca a un pânjen într-o pânză a „deolațiunii”: „Sylvia surăde, surprinsă, ca totdeauna când devin liric. De astădată mă urmează, binevoitoare. Profit pentru a svârli în văzduh o imagine ce mă obsedează: îmbrățișarea noastră în Iași... cunoști pe Conu Vlad?

a fost amor mare...”. Iar nepoții noștri auzind acest comentariu, vor mărturisii că nu pot „să ne inchipue”...

Precum am văzut, Vlad se desparte de Sylvia înainte ca legătura să fi fost un „amor mare”. Fiindcă un „amor mare”, fără înțelegere până la dispariția ființelor una în alta, nu este cu putință. Dar ce va face eroul cu „imaginea” lui, care a eșuat, ca și a lui Vodis, spartă ca o bășică de săpun prin moartea perfidei îngâmfate?

Sylvia, precum perfida călătoria în moarte, călătoria și ea acum spre o nouă viață, cu Bitz. Vlad, după ce planul cu Polul Nord ratează, călătorește numai până la „moșia prăritească”, a unei mătuși, bătrânică de 70 de ani. Aci, departe de a se dovedi liber, nu povestește, după obiceiul lui, decât tot „imagini”, despre Sylvia, insistând acum, asupra scenei cu Bitz: „Am deschis brusc ușa salonului. Le-am surprins pe amândouă palide, exaltate, ca „femeile blestemate”, ale lui Baudelaire. Mânia, degustul, își împărțeau sufletul meu. „Sunteți niște monștri!”. — Cum, le-a spus monștri? — Mi se pare... După „povestea” aceasta, Vlad așteaptă răspunsul bătrânicilor.

„Alăltăeri, imi spune ea cu vocea însuflețită a celor cari vor să ascundă că au țipat. — Zamfira a venit speriată la mine. „Cucoană, imi zice ea, vaca cea bălțată a fâtat un monstru. Vizitii la zis că asta e semn rău”. Mă duc cu eain grajd. În adevăr, vaca fâtat un vițel cu două capete. Era mai mic ca un vițel obișnuit”. — Vlad se simte lăguit, fiindcă nu înțelege nimic din sensul întâmplării „vițelului cu două capete”, și ca să schimbe vorba, întrebă: „Nu ție-e urf la țară, Pat? — Te cred că mi-e urf. Dar ori unde m'as duce, tot 70 de ani așa avea!”. Iată-l pe Vlad, prins în pânza imaginii de otrăvă, pe care atât dată, când era amantul liric, o urzea Sylviei: „Încă doar câteva trepte, iubita mea și te voi ridica până la cea culme de deolațiune unde de mult nădăjduiesc să te aduc. — Iată: Vei muri, conform tradiției. Planeta își va continua înainte meseria, chiar când lași la rândul lor se vor fi măcinat în praful vremilor. Și nu va ști nimeni că pe acest meleg a pașit o Sylvie, a cărei piele sub sărut mirosează a castane coapte... Cui să-i vorbești? Sylviei nu-i pasă de moarte. Nu-și iubeste de loc ființa? „S'o ia dracul”, spune ea.

Și totuși, pare că Sylvia își împlinesc datoria către ființa mai mult decât Vlad, care, spre a se mântui de monstruoșitatea celei care își caută cu orice preț feminitatea, se destăinuie bătrânicilor, fără să-și dea seama că urcă pe „culmea deolațiunii”. Dar d. Teodor Scorțescu ce crede despre „monstruoșitatea” eroinei sale? Noi bănuim că încearcă s'o apere și să-i dea un grad de demnitate immanentă faptelor omenești pornite din conflictele tragice dintre tensiuni și rezistențe. Poate că demnitatea Sylviei se dovedește prin refuzul ei de a face cunoștința lui Vorniceș, despre care o cococăna zicea: „Am impresia că am dansat cu un stejar”, și ai câră ochi „cu repeziune descoperau tuturor femeilor o trăsătură de senzualitate”. Pentru ce autorul nu a admis ca ochii lui Vorniceș să cadă asupra Sylviei, spre a-i descoperi și ei „trăsătura de senzualitate”? Sau poate experiența cu Ema, un fel de repetiție de probă a unei eventuale întâlniri cu Vorniceș, a convins-o pe Sylvia că, în ce o privește, ar fi inutil? Vedem în evitarea întâlnirii cu Vorniceș, procedul ales de autor spre a conferi eroinei sale, gradul de demnitate convenit. În acest caz, nu putem așeza pe Sylvia decât tot într-o „imagine” a lui Vlad, în care „pe față îi rămâne o crispație de amarăciune”. Amarăciune profundă, amarăciune destinului de a trăi „cu două capete”!

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

Correspondența noastră

Nu întâmplător reapar la „Correspondența noastră”, nume pe care cititorii le-au mai găsit aici. Noi supraveghem talentul în formarea al tinerilor colaboratori. Incentul cu incetul ei vor cuceri atenția, prin publicarea lor repetată în acest loc, și nu este exclus ca vocația să li se pronunțe multumitor din această pagină a „Universului Literar”.

Pe dealtă parte, precizăm că, acești colaboratori la ai căror talent facem referință, nu trebuie să-și piardă răbdarea, dacă nu se vor vedea publicați atât de des cât vor dori. „Correspondența noastră” este pusă la dispoziția tuturor tinerilor autori din țară. Noi publicăm manuscrisele treptat, având grijă, să le vie rândul la toate care merită tiparul. Cel care nu apar după o trecere de timp normală, însemnează că au fost judecate și osândite. Totuși autorii lor să mai încerce, fiindcă exercițiul provoacă talentul.

FAGURI

Cuprinde-mi grumazi cu brațele tale
Mai albe, mai calde ca viața...
Și fă, ca în ceasuri triste—autumnale
Să-și facă lumina din ochii tăi — cale
în mine de seara și pân' dimineața...

Și mirue-mi viața cu zămbete sfinte
Cum știi numai tu ca să mirui...
In ochi-mi topește-ți privirea cuminte
Și gura ta caldă... caldă m'ăintie
Ca greu vieții să-l birui...

Din fagurul gurii sorbiți-aș cuvântul
De-ar fi el, iubirea-ți să-mi spună...
Cum m'as mai prinde tovarăș cu-avântul,
Cu gândul, cu dorul, cu cântul,
Spre zori de viață mai bună...

THEO. CALUGARU

Blaj, 19 Noembrie 1939.

NOSTALGIE

Ea simte 'n boarea palidă și rece,
Solia stăpânirii ce-o să vină,
Să-i smulgă haina-aur și rugină,
Când plânsu 'n s'ropi de ploaie va s'o 'ncece.

Îngândurată, toamna iarăși trece
Și fruze sbor în soptire lină;
Cromatica lor gamă de lumină,
Până 'n hotarul zării o petrece.

Rămâne doar trenă lungă 'n urma ei.

LULU MATEI

Tesută din nostalgie; funigei
Sunt visurile cari trag să moară.

Cu ea călătorește amintirea,
Să-i fînă de urât, căci întâlnirea
Cu umbrele lui Cronos o 'nfioară.

DIM. DIACONESCU

DOR DE IARNĂ

As vrea să ningă-afară iar,
Cu fulgi domoli și mari să ningă...
Să ard'n casă focul... Dar
Să fie-aproape să se stingă...

S'arunc atunci un vreas în foc
Privind cum flăcări nasc în salbe...
Iar flgii să pornească joc
La geam, rotind în sboruri albe

Să redevin copil plâpând —
Iubind zăpada ca pe-o floare:
Mereu la gura sobii stând
Să sorb în ochii puri ninsoare...

TEODOR DOBROTESCU

ERĂ NOUĂ

Falnic popasul crește în amezi
pentru sosirea ta din veacuri și livezi;
grădina toată albă de chemări
și-a 'mpodobit cărările cu cer și zări.
Nauzi cum necuprinsul frânt din zodie
își lămurește cântecul de rodii?
N'ascuți pășirea amurgului în fum
și dimineața înaltă depe noul drum?
(Ce aiurită crește 'n slăvi privirea mea!)
Senină'aprinde sus stea după stea
pășind uimit — o curtezană pală —
pe imaculatul cer al oreilor din sală;
iar drumul tău ce curge 'mpărătesc
toți aștrii și serafimii îl păzesc.
Cratere albe dărâte 'n vânt
îmi amescă cântarea grea și de pământ
iar cerbii albi din mituri și poeme,
s'au întrecut în cântec să te chema,
și țara 'ntreagă fără de trecut
uimită arde toată: cer și lut.

M A M A

De câte ori...
Și câte stele, fluturau spre mine
Chipul tău!
Învăluindu-te'n cununii de frumuseți. —
Când adormeam în măriști, de parfumi pline
Și sufletu-mi îmbrățișa cocori de vis — [drumeți]

De câte ori
M'am înecat în valuri de tăceri
Și am, — ca buzele-mi să bee: timpuri...
Să dăltuesc în mine din doruri și dureri.
Icoana ta:
Dulci zămbete,
Dulci flori și mituri.

De câte ori,
Cu albe mâini, imi scormoneam în suflet
Și'n zori,
Îl răsfoiam cum răsfoiești un trandafir...
De câte ori mi'apari, pe mări de-alint,
O, mamă!
Cotrobăiesc cu sufletul, cu mâna'n reci izvoare,
Ca să te văd c'an visul ce zorii îl destramă:
Albă
Și ușoară floare — zăpadă pe miază.

IOAN CHEREJI

A M O N

I.
Copil ce vii înconjurat
târziu,
De ochii negrei ameziri,
ce viu
Îți este drumul sfânt
spre cer,
Când vii tremurător,
de ger.

II.
Ce falnic diamantul tău
cu zări
Lucește, fuge poate pe
cărări,
Tu plângi ț'arunci mereu,
și tîzni

In besna cerului

să-l prinzi, III.
Și tot alergi și împletești
covor,
Din tremurate fire de
izvor,
Ce nasc din neștiut
târziu,
Pe malul mort și, trist,
verziu.

IV.
Copilul meu mângâietor
ce treci?
Nu te cobori din lumea ta?
Nu pleci
Să-mi luneci pân'la geam,
Și viu
Să îți ascult povești
târziu?

V.
O, cum te uiți cu ochi scâlpina,
trecând,
Spre lutul ce te cere - așa
plângând.
Portiul spre apus
deschis,
Te cheamă ne'ncetat
spre vis.

VI.
Nu mă lăsa să rog atât
un gând,
In rugăciuni ca un orfan
strigând:
Coboară mic copil
pe cer,
Rugat d'în suflet plâns,
stingher.

DEMION CHRUS

OBOSEALA

Capul mi-e greu și ochii mă dor...
Mă strigă uitarea'n tărănd...
M'am plâns în stinsuri de lună,
Destimul, stea moartă sub nor...
Zadarnic mă'ndeamnă hârta...
Condeitil imi cade... A fost amăgit...
Tinerțe'ta'n mine a tușit
Și m'ar săngera poezia...

Tu du-te, umilul meu sol
Spre-acea ce-ți strigă din prag...
Primește'n acele abisuri de vâg
Căci poate te-oiu naște, idol...

DESPRINDERE

Cu rugăciuni pentru liniștea mea
Inchide-ți pleoapă cetatea privirii înșelate.
Acolo-ți vei doști în singurătate,
Teceea și lacrima grea...

Lebăda visului a cântat în balta bucuriei
Inchizându-ți mele, s'n ultimul cânt
Basmul de ieri s'a năruit înfrânt,
De smeli copilăriei...

Azi nu mai sunt rege și domn,
Poveștile mele s'au schimbat de mult.
Singur, ferecat în mine mi-ascult,
Elegii mângâiate de somn...

Instrăinat de lumea mea toată,
Mai sgârâci cu mintea mea luna
Zadarnic... Și-aceia rămân todeauna
Un pumn greu de sbucium isgonit de gloată.

Cu rugăciuni pentru liniștea mea
Inchide-ți pleoapă cetatea privirii înșelate.
Acolo-ți vei doști în singurătate,
Tăcerea și lacrima grea...

CONST. MITEA

POȘTA REDACȚIEI

Am primit manuscrise, pe care le vom publica treptat, la „Correspondența noastră”, de la d-nii: Al. Popa (Tohanul Vechi, Brașov); Ionescu R. Teuceal (Teucei); J. Pompilius-Poenița; Mircea Nicolescu (Cămpulung Muscel); L. Stanislavieci; Valentin Cărbăniu; Aristotel Stănescu; Traian Popescu-Cobia (Dâmbovița-Găești); Șt. I. Filimon (Sibiu); Sorana Des; Ilariu Spulber (Bolgrad-Ismail); Petru Homoceanul; Gh. Chiriac; Const. Bica; Gh. St. Dornescu (Gheorgheni-Ciuc); Mady Mihailescu; Nionel Petrescu (Pripic); Nestor, D. Neveer; A. Z. Turlaci; N. Ghiță-Cocorăști; Ion Gh. Preda; Ionel Ghelu; M. Mesteacăn; Ion Stănescu-Max; Bogdan Căuș; Vasile I. V. Laur; Paul Dorobanțu; V. Chereșanu; Titu Tubar; Dinu Popot; Teodor Călpăr; Maceri Oina; Maria Duhăreanu

(nuvelă)

de TRAIAN LALESCU

Fata cu rochie neagră și șorțuleț alb, fata căreia îi spuneam întotdeauna Maria, cu toate că sunt sigur că n-o chema așa, m'a întrebat mirat:

— Cum? Plecați atât de curând?

— În loc de răspuns, am zâmbit.

Și nici nu puteam face altceva. Nu puteam să-i spun nici că zărele erau mai puțin interesante ca altădată, nici că prăjiturile nu mai erau gustoase.

Bucătarul-șef nu se schimbaseră, iar redactorii ziarului erau, cred, aceiași. La debitul de tutun din gară și atunci nu se găseau țigările cari-mi plac, iar în parc, pe aceeași bancă, stătea Lia.

Și ea s'a mirat că am plecat dela cofetărie mai de vreme că de obicei. O fi crezut, poate, că am făcut asta pentru că să mă întâlnesc mai de vreme cu ea. Fiindcă Lia era convinsă, pe atunci, că o iubesc. De-aceia s'a supărat când a aflat că în ziua aceea n'am să mă duc cu ea la terenul de tenis, s'o privească cum joacă și să stau de vorbă cu băiatul care purta cămăși colorate aprins și care mă lăluia cu toate că eu nu știam nici măcar cum îl cheamă.

— Ai putea să-mi spui pentru ce nu vii. Cred că am dreptul să știu.

Lia m'a privit, amenințătoare, așa cum știa ea că-i stă bine.

M'am gândit: că nu are nici-un drept să afle ce face atunci când nu mă duc la tenis.

Nu i-am spus însă nimic, fiindcă Lia se înroșește când se enervează și nu mai e frumoasă.

Am lăsat-o deci, să creadă că a ghicit motivul.

— Știu de ce nu vrei să vii! Ești gelos pe Bob.

Am aflat atunci că pe băiatul care purta cămăși colorate aprins îl cheamă Bob.

Mai târziu, mergând pe drumul trist pe care, rareori, se rătăcea câte-un vilegiaturist, nu mă gândeam la nimic.

Mai bine zis, nu vroiam să mă gândesc, fiindcă orice gând ar fi fost atunci o imputare.

Eram de cinci zile în orașul acesta mic în care toată lumea se agita fără să facă nimic, și nu mă dusesem încă să-l văd pe Ion.

Fusese o vreme în care Ion mă intimida. Mă privea disprețuitor așa cum făcea cu toată lumea, iar când vroiam să-i spun ceva strâmba plictit din nas.

Într-o noapte, însă, l-am întâlnit pe o stradă principală din București, strădă care părea pustie atunci.

Am vorbit multe cu el în noaptea aceea. Au urmat alte nopți, alte hoinăreli, alături de visele noastre.

Plănuiam să scriu un roman, împreună.

Și într-o noapte am înțeles că putem fi prieteni.

De-atunci nu l-am mai văzut. Puțin mai târziu am aflat și adevărul. Am fost trist, fiindcă am înțeles că s'a năruit o prietenie care putea lua naștere.

Pantofii mei deveniseră aproape albi din pricina prafului de pe drum. Nu mai plouase de mult. Era o vreme minunată pentru excursii. Informația asta mi-o dăduse odată, binevoitor, „prietenui” Bob.

După o cotitură, apărea sanatoriul, ca o jucărie albă, din buzunarul verde al pădurii.

Am întâlnit în fața lui un grup întreg de excursioniști. Tatăl, mama și doi copii... Familia, așa cum o găsești în cartea de călătorie pentru clasa doua primară, la capitolul: „O familie model”. Tatăl dădea explicații.

Venise, de altfel, cu un binoclu care trecea din mână în mână.

— Uitați. Asta e un sanatoriu pentru tuberculoși. Trăesc aici, bieții oameni, ca într-un mic oraș. Au de toate: Căști, radio, chiar și cinematograful.

Cel mai mic dintre băieți se minuna:

— Chiar și cinematograful?

— Da, dar asta nu înseamnă că sunt fericiți.

Mama, grasă și grălucă, a găsit că e momentul să facă o observație:

— Vezi, Gigi, țigănișii să nu mai bea apă când ești transpirat.

— În urma mea, tatăl a oftat milos:

— Săracul băiat!

N'am avut nici măcar timpul să zâmbesc. Din clădirea aceea mare și albă a izbucnit decadații, o melodie.

Fusese, cândva, un cântec la modă. Acum însă nici nu mai știam cum îi spune.

Un bătrân, întins pe un chaise longue a oftat plictit:

— Iarășii?

Era atât de veselie în cântecul ăsta.

Trompetele, toba, toate instrumentele înălțau, parcă un imn de slavă vechi.

Ajunsesem pe coridorul lung și luminos.

O bolnav s'a aplecat în dreptul unei scuiptări și a scuiptat.

O fărâmă de plămân... o fărâmă de viață...

Ion stătea în camera cu numărul 11. N'a părut prea mulțumit că mă vede. M'a întrebat, răstit:

— Ai venit?

— Da, am venit!

Mi s'a părut răspunsul stupid și am adăugat:

— Dar știți că arăți bine, chiar foarte bine!

Am recunoscut în zâmbetul lui Ion, ironia lui obișnuită:

— Dece minți, Alexandre? Aștia din sanatoriu au avut proasta inspirație să ne pună oglindă în odă. Mai bine ai face să-mi spui ce mai e nou prin București?

Nu i-am răspuns nimic, deoarece în clipa aceea a izbucnit din nou melodia pe care-o auzisem cu câteva minute mai înainte.

Am înțeles că Ion ține la Magda și am vrut chiar să fac o glumă. Dar m'a oprit Ion:

— Taci, fiindcă ai spune cea mai mare prostie din viața ta...

Și a adăugat:

— Nu mi-ai spus încă ce mai e nou prin București?

— Nimic nu e nou. Mai ții minte banca pe care am stat la șosea când am hotărât ce soartă să-i dăm eroului nostru? E tot acolo. Te așteaptă.

Parcă și zâmbetul lui Ion se schimbaseră, devenise mai bun:

— E vecina mea. O cheamă Magda. Din cinci în cinci minute pune la gramofon placa asta. Mereu, melodia asta. Căpiva bolnavi au reclamat-o la direcțiune. Dar altfel e o fată foarte bună, foarte miloasă. Vine în fiecare zi la mine și mă îmbărbătează. Fiindcă — știți? — eu sunt unul din cazurile grave ale sanatoriului...

Ion m'a privit plictit:

— Găsești că ai haz?

Nu mai știam ce să-i răspund.

— Cred că ar fi mai bine să plec. Ești, poate, obosit.

— Ai dreptate. Sunt foarte obosit.

Am înțeles atunci că Ion vrea să plec, pentru că s'a întâlnesc pe Magda.

Și, poate, de aceea am rămas. Vroiam s'o cunosc pe fata obsedată de o melodie.

Nici n'am mai așteptat mult.

Ușa s'a deschis brusc, fără obișnuitele ciocănituri și a apărut în pragul ei, Magda.

Din prima clipă am înțeles că e ea. Nimic nu părea bolnăvicioasă în făptura ei.

Ochii erau, poate, prea albaștri față de părul ei negru, zâmbetul era, poate, prea vesel în camera aceea albă ca un tubercul.

Mi-a strâns mâna și s'a înțins pe un chaise longue.

— Vasăzică dumneata ești Alexandru. Mi-a vorbit Ion despre dumneata, destul de des. Să mai vii pe aici.

Aiăta tot.

A mutat o carte dintr'un loc într'altul și, pe urmă, a plecat tot atât de vesel cum venise.

L-am întrebat, mirat, pe Ion:

— Magda e și ea bolnavă?

— Sigur că da. Acum cinci săptămâni i-au scos două coaste. Acum se pare că merge spre vindecare.

*

De-atunci, mă duceam în fiecare zi la sanatoriu. În oraș Lia se plimba mereu la brațul lui Bob și spunea la toată lumea că nu mă poate suferi.

Nu iubeam pe Magda. Iubeam dragostea ei de viață, iubeam melodia ei, mereu aceeași melodie. Ion, de câte ori mă vedea, se enerva și începea să țipe la mine.

De-aceia, poate, am fost mulțumit în ziua aceea senină, când mi-a ieșit înainte pe alea care ducea la sanatoriu, Magda.

— Tu duci la Ion?

— Da, mă duc la Ion.

— N'ai vrea mai înainte să te plimbi puțin cu mine? E o zi atât de frumoasă!

Am ieșit împreună cu Magda, afară din parcul sanatoriului și am pornit în sus, așa, fără nici-un rost.

Mergeam încet fiindcă nu vroiam ca Magda să obosească.

— Ce părere ai despre noi, oficioși?

— De ce vorbești așa?

Ne-am oprit.

Magda a respirat puternic, parcă ar fi vrut să prindă în plămâni tot aerul sănătos și mi-a arătat niște brazi cari încercaseră să prindă un nor rătăcit pe seninul cerului.

— Privește! Cât de minunat e tot!

Și atunci, fără să-mi dau seama, am întrebat-o:

— Magda, de ce cânti tu mereu aceeași melodie?

Magda m'a privit și a început să râdă.

— Ai să-ți bați joc de mine, ai să spui că sunt romantic. Am auzit melodia asta atunci când m'a sărutat pentru prima oară un bărbat.

Sgârcenia boerului Alecu

— schiță —

de EUGEN PETIT

Implinind șasezeci de ani, conul Alecu arendă moșia lui din județul Vaslui, unu grec, iar el se retrase la Iași, în vechea casă boierească, din strada Albă, pe care o moștenise de la părinții săi, aceștia având-o de la părinții lor și așa mai departe. Căci, fără a fi chiar vârstă de Domn, cum sunt destui prin Moldova, conul Alecu descindea dintr'o veche familie boierească, a cărei origină se urca — cum spun cronicarii — în negura vremurilor.

Pe când își cultiva singur moșia, conu Alecu era socotit, cu drept cuvânt ca unul dintre cei mai harnici și pricepuți gospodari. Dar, d-se avea și un cusur, anume, era de o zgârcenie care devenise proverbială în tot ținutul. Treaba în casă i-o făcea o singură femeie, țigancă bătrână, ai cărei părinți fuseseră robi la bunicii lui. Țigancă avea un băiat ce servea în același timp de vechil pe moșie și de fecior în casă.

Nimeni nu era primit și ospătat la curtea lui, înconjurată cu un zaplaz tare înalt și păzită de șase dulăi, orbi, ai căror ochi fuseseră scoși cu fierul roșu, ca să se dea mai bine la orice străin ar fi îndrăznit să intre acolo. Până și cu oamenii de pe moșie, boerul vorbea printr'o ferestruică deschisă în scândurile porții. Acolo apărea figura hirsută a proprietarului, când tocmea oamenii pentru munci sau le făcea plățile.

Cu trecerea timpului însă, câinii pieriră unul câte unul, fără a mai fi înlocuiți de către stăpân, care socotea că patru câini pot face aceeași treabă ca cinci, apoi că trei câini pot face aceeași treabă ca patru, și așa mai departe, până când se mulțumi cu unul singur. Pe acesta îl luase la Iași conul Alecu, împreună cu bătrâna țigancă, renunțând însă la odrasla acesteia căci nu mai avea acum nevoie de vechil care să alerge după dăravă pe moșie.

Cum se făcu, că în Iași, casa fiind

ășezată pe un povârniș ce da spre Tâmbărași, era toată înconjurată cu un zid gros, vâruit în alb și nu avea nici un vecin alături. Prin față trecea strada Albă, în dreapta și în stânga câte o stradă mai mică, scoborînd spre abator, iar la spate celelalte case din mahală fiind așezate mult mai jos, vederea se întindea peste cimitirul Eternitatea, pierzându-se în dealurile verzi ale Cîrcului.

Din strada Albă, se intră în curte prin două porți, săpate în grosimea zidului: una mai mare, pentru trăsură, care de memorie de om nu fusese văzută deschisă vreodată, și alta, mică, joasă, prin care se făcea în mod obișnuit legătura dintre cetate și exterior.

Dar la Iași nu era pustiul de la țară și cănele sălbăticit scăpând de vreo două ori în stradă, făcuse ravagi printre trecători, astfel că bietul conu Alecu trebuia să plătească vreo două perechi de pantaloni noi (căci pe cei vechi și ruși de jăvră i-a luat

înapoi) și chiar prețul câtorva zile de spital unui factor poștal mușcat mai grav.

Conul Alecu, furios de aceste întâmplări care-i atrăseră cheltuieli neprevăzute, hotărî să puie cănele în lanț. Acesta, nedeprins să stea legat, enervat fiind și de zgomotul străzii, urla și lătra aproape tot timpul ca un turbat, ceia ce făcea mare plăcere stăpânului său, pentru că — socotea el — auzind vecinii în curte zbuciumul fiarei, nici un boțar nu va îndrăzni să sară noaptea la dânsul peste zid spre a-l jefui. Vecinii însă, ne având aceleși motive de mulțumire, ba dimpotrivă, ajunseră a fi scoși din sărite de urletele și lătrăturile acestea ce nu mai conțineau, precum și de zăngănitul sinistru al lanțului în care se zbătea fiara.

Intr'o bună dimineață însă, conul Alecu, suferind de inimă, muri subit. Țigancă care-l îngrijea alergă plângând la circumscripția polițienească din apropiere, spre a spune întâmplarea.

Când veni Procurorul să puie sigiliile, găsi o sumă mare de bani în casa de fier, iar în una din camere adunate sute și mii de cutii de chibrituri goale, de toate felurile. Ce s'o fi gândit să facă defunctul cu ele, a rămas și azi un mister pentru toată lumea. Poate era o simplă manie de colecționar.

Cum însă faimosul cănele orb, de care vorbea întreaga mahală nu fu găsit, iar lumea se întreba ce o fi devenit, această nedumerire ajungând la urechile Procurorului, la rândul său el puse chestiunea servitoarei, care făcu declarația următoare:

„Cănele stăpânului meu, Dumnezeu s'a lertat (pe stăpân nu pe halit) „a pierit de vreo trei luni și l-a îngropat singur boerul în fundul curții, „acolo unde se vede o moviliță de plămân.”

„Când a murit cănele, boerul era „foarte îngrijat că vecinii ne mai auzind lătrăturile lui, hoții ne vor călca

Cuvintele Magdei au sunat atât de ciudat.

Și, de undeva, de departe, a ajuns până la mine melodia ei... Aceaș melodie...

N'o cânta Magda; o cântau toate gândurile mele. Și, poate că atunci am iubit-o pe Magda.

Ea a zâmbit după ce am sărutat-o. Dar atunci s'a petrecut ceva ciudat cu mine.

L-am văzut pe bolnavul care-și scuipta o fărâmă din plămân.

Am văzut diagrama temperaturii, de lângă patul lui Ion.

...37°... 37.3... 37.1... 37.3... 38... 37...

Am închis ochii...

Sărutase-m o tuberculoasă!

Am făcut atunci, poate, cea mai urită faptă din viața mea:

Am fugit de lângă Magda.

*

Am luat apoi primul tren spre București, iar pe drum am cell o revistă.

Vroiam s'o uit pe Magda, vroiam să uit melodia ei.

În București am găsit aceeaș lume transpirată, aceeaș zăpușeală.

Pe urmă căldura a început să scadă... Treceau zilele...

O uitasem, poate, pe Magda.

Într'o zi am primit o scrisoare dela ea. Aflase, pe semne, adresa mea dela Ion.

Era un singur rând în scrisoare:

„Alexandre, a venit toamna în sanatoriu...”

Nu i-am răspuns, fiindcă mi se părea că întâlnisem ceva asemănător într'un roman.

Fulgi de zăpadă au adus însă cu ei melodia Magdei.

Din nou, am pornit cu trenul spre orașul acela mic.

O sanie m'a purtat la sanatoriu.

Am năvălit în odaia lui Ion.

— Unde e Magda?

— Cum? Nu știi? Nu citești zărele? Magda a murit!

L-am lăsat pe Ion să vorbească.

— În fiecare toamnă moare cineva în sanatoriu. De astă dată a fost rândul Magdei. Au intervenit niște complicații. Într'o săptămână a murit. Moartea n'are nevoie de niște epave ca noi, ceilalți bolnavi. Moartea a iubit-o pe Magda fiindcă era frumoasă, fiindcă iubea viața...

Am citit atunci pe chipul lui Ion toată fericirea că mai trăiește încă.

*

În drum spre gară, zurgălăii saniei cântau aceeaș melodie.

Iar glasul Magdei îmi șoptea:

— Știi? A venit toamna în sanatoriu...

Vorbe în vânt

de C. GANE

Marți, la 27 Ianuarie 1824, Goethe spunea lui Eckermann: „Acești ani din urmă ai vieții mele îi privesc ca un fel de Anale, fiindcă în ele apare mai mult activitatea decât viața mea. De altfel, cea mai însemnată epocă a unui om este cea a desvoltării, care în cazul meu se încheie cu volumul „Adevăr și poezie”. Mai târziu începe conflictul cu lumea, și acesta nu are interes decât atâta vreme cât dă un rezultat”.

Vorbele acestea sunt pline de înțeles și de adevăr. Vremea târzie a vieții înseamnă conflictul omului cu lumea, pe când anii tinereții înseamnă conflictul omului cu propriul lui suflet.

O foaie rămasă din carnetul cu Amintiri, pe care l-am ars în 1913, când am plecat pe front în Bulgaria:

O odaie mare, în mijloc un covor, pe covor un pui de om. El se simte pierdut în nemărginirea acelei încăperi; îi este frică și tipă.

O ființă, care i se pare grozav de mare, se apropie de el, se apleacă, îl ridică, îl strânge în brațe, îl sărută și-l mângâie.

Mama. Puiul de om încetează de-a plânge. E acum în siguranță.

E cea dintâi amintire, cea dintâi deșteptare a conștiinței, cea dintâi cunoaștere a unui „ceva” care „este”... Mama!

Pe urmă încep a se desprinde răsfețe, din întinericul trecutului, alte amintiri, șterse. Un foc, o boală, și altele mai mărunte: un câine cu care mă hărjonesc prin iarbă, o femeie care mă îmbracă și mă desbracă, un om care scrie la o masă... nimicuri.

Câteva odăi, casa, ograda, oștețele. Aici se sfârșește lumea. Mai târziu nu mai înțeleg că mai este, dincolo de oștețe, o altă lume: strada. Din ceia parte a străzii era un zaplaz, o grădină și în fund o casă. O casă ciudată. Nu era ca „a mea”. Era lungă. Am fost odată acolo. O zi însemnată. Nu pentru că m'am jucat prin grădină cu niște copii, ci pentru că în ziua aceea am făcut o descoperire mare: când m'am întors acasă, trei copii au rămas acolo, iar unul a venit cu mine. Am aflat că e fratele meu.

Și așa, mergeam din descoperire în descoperire: omul care scrie la masă e tata, bătrâna care mă îmbracă e dada.

Trebuie să fi avut vreo trei ani când ne-am mutat în altă casă unde am rămas mult, până m'am făcut mare și a trebuit să plec în vâltoarea lumii.

Amintirile prind a se închiega. Aici o văd întâi pe baba Anica, care mi-a încântat copilăria cu basmele ei — aici întâi pe Ion bucatăru, un țigan bătrân cu luleaua în colțul gurii, fost rob înainte de Cuza. Știa snoave multe. „Mă furișam în culme și-l rugam: „Mai pune teva”. Țiganul își așeza luleaua lângă blidul cu ciulama, în care i se scutura scrumul, și spunea:

„Astăzi fetili au înebunit toate. Te trag ele de mână și-ți spun „hai la joc”. Pe vremea mea, erau mai rușinoase. De le îngheia vreunul să vie la joc, ele săltau pe loc cu pași mărunți, cântând cu glas pițigăit: „Pi disară, pi disară”, iar flăcăii își umflau glasul și tropăiau apăsat, cântând: Ba amă, amă, amă!”

Și țiganul cu mânele în solduri tropăia prin bucătărie ca să arete cum făceau fetele și cum flăcăii. Cei din prejur, fata din casă, omul din curte, radeau de se prăpădeau, iar eu eram mândru de bătrânul Ion.

★ In sufletul nostru al tuturor rămâne mai târziu în viața ceva din sufletul bucătăriilor.

★ Vara, la țară la bunica. Era paralizată. O împingeau într'un cărucior, îndată după prânz, până la cimitir unde

zăcea bunicul și rămănea acolo până asfîntea soarele. Mă ținea lângă dânsa, mă desmierda, și-mi vorbea de Napoleon. Mai era acolo, la țară, bătrâna Thereza, o nempocă ce fusese guvernanta bunicii. Când se vorbea de Napoleon, se supăra. I se sbârcea fața și mai tare. arăta pumnul și răcnea: „Napoleon! er hat geizert”. Când și dece tremurase Napoleon, nu s'a lămurit niciodată. Dar nouă copiilor, cărora ni era frică de Thereza, a cărei limbă n'o înțelegem, spuneam doar după dânsa, îngrozii: „Napoleon in hatgeitler!” Ca și mai târziu cu versurile lui Eminescu:

„Jălu-m'ași și n'am cui”,

„Jălu-m'ași codrului!”

iar noi spuneam: Jălu mașina în cui” și nu înțelegeam cum se pune o mașină în cui și dece trebuia pusă în cui ca să fie jăluită.

Acolo, la țară, toate mi plăceau. Grădina cea mare care mi se părea un codru, iazul care lua în mintea mea închipuire de ocean... ce proporții dăm noi lucrurilor când suntem mici! În anii de mai târziu le vedem cum sunt, iar la bătrânețe le micșurăm... lucruri, fapte și simțiminte, înadins le micșurăm. Fiindcă, peșe-mi-te, cum știm că incurând nu vom mai fi deloc, ne mângâiem cu gândul că în urma noastră va rămâne o lume mică și de nimică.

(Urmare în pag. ultimă)

Cronica plastică

de PAUL MIRACOVICI

EXPOZIȚIA LUCIAN GRIGORESCU (SĂLILE ATENEULUI)

Arta lui Lucian Grigorescu — ca și personalitatea sa, sunt printre cele mai frumoase pilde din plastica românească.

Mult prea puțini dintre artiștii noștri sunt însufleții de o atât de nobilă îndărăire în munca de fiecare zi, prea puțini împing autocritica atât de departe încât să le fie într-o așa măsură utilă.

Lucian Grigorescu nu și-a făcut niciodată concesi, nu a admis nici un compromis. Dealungul carierei sale (au fost epoci când a slujit credințe cu totul opuse celei de azi) el a urmărit cu aceeași ardoare mijlocul de a exprima o artă a lui, proprie. În acest efort Grigorescu a risipit inteligență, spirit și o energie cum se întâlnesc arareori.

A fost avar numai cu credința și convingerile lui. Artistul acesta care de mult putea să se ancoreze într-o comodă situație de „maestru”, lucrează și azi cu aceeași neliniște, cu aceeași eplavie ca acum 20 de ani. Acum, când a biruit, Grigorescu e tot atât de modest, ca altădată. E caracteristica adevăraților artiști modești, căci aceasta e dovada tinereții, a înțelegerii ce comportă.

Pictura lui Grigorescu — dacă-i urmărim evoluția, de 20 de ani încoace — reflectă ca o oglindă fidelă toate preocupările picturii contemporane. Și el, o vreme a suferit influența unor concepții în care literatura precumpănea interesul picturii în sine. Această cri-

Lucian Grigorescu „Natură moartă”

ză însă a fost scurtă, latinul exuberant care e Grigorescu nu a putut stărui pe un drum care nu se acorda nici cu inima nici cu spiritul său.

Apoi l-a ispitit forma, volumul. În anii următori această problemă, atât de puțin înțeleasă de artiștii contemporani a fost pretextul unor admira-

bile pânze. Coincidența de concepții, identitatea problemelor puse făceau ca tablourile din acea vreme să amintescă pe Derain, care cu un extraordinar prestigiu încerca să reinvie învățăturile unuia dintre ultimii mari pictori, Corot. Din această epocă ne amintim de câteva pânze, împrăștiate azi prin colecțiile și muzeele bucureștene, pânze cari prin seriozitatea lor, prin studiul atât de adâncit constituie treptele solide ale evoluției artei lui Grigorescu.

Dar dacă aceste tablouri erau o splendidă performanță, ele nu reprezentau temperamentul — aproape meridional — al artistului. Astfel, încă odată Grigorescu a purces pe drumul greu al căutării, uitând toate succesele de până atunci precum și o comoditate în care de altfel nu s'a complăcut niciodată.

În sudul Franței, la Cassis petrecându-și timpul într'o muncă fără sfârșit, întreruptă de bucurii și de crizele indoelii, Grigorescu și-a găsit drumul, un drum pe care nu l-a mai părăsit; acel de azi. Cassis-ul însoțit a fost pentru temperamentul lui Grigorescu climatul ideal și — nu știu dacă e coincidență, sau instinctul l-a mână — cel mai latin dintre pictorii noștri și-a făurit originalitatea pe malurile Mediteranei.

*

Pictura lui Grigorescu se refuză analizei; ea te cucerește. Tablourile sale respiră bucuria de a picta. Nicăeri nu se văd urmele efortului (și ce sforțări i-a trebuit să ajungă aici!). El are acea supremă eleganță de a ne ascunde urmele casnei și de a ne restitui: o natură scânteind de mii de tonuri, orchestrate cu o măiestrie negalată la noi.

Eliberat — după atâta avataruri — de servituțile influențelor cari au zdruncinat pictura de după război, Lucian Grigorescu, stăpân pe meșteșugul și mijloacele sale este expresia cea mai limpede și mai strălucitoare a picturii

Lucian Grigorescu „Faleză la Cassis”

românești contemporane. De aceea o expoziție a lui Grigorescu capătă o semnificație mult mai mare decât „o expoziție bună” o semnificație pe care nu o vor avea niciodată operele celor ce-i imită. Ei nu vor avea niciodată suflul acestui mare artist. Se poate limita factura, dar capacitatea creatoare va rămâne întotdeauna în forma primului tipar. Și Grigorescu și-a turnat acest tipar după o viață întreagă de muncă îndărățită și de nedesmințită pasiune pentru pictură.

De aci aspectul sărbătoros al expozițiilor lui Grigorescu; fiecare din ele sunt victorii ale artei și ale artistului.

Franz Theodor Csokor

Cronici germane

TRADUCERI din: Krasinski, Erzeinoff, etc.

Itați un șir de titluri impresionant nu atât prin număr, cât prin preocuparea etern umană, care străbate ca un fir roșu întreaga sa operă. Proza lui Csokor e halucinantă și colțuroasă (nuvelele din „Peste prag”), iar dramaturgia lui, atâta cât o cunoaștem, e o continuă sondare în adâncul omului, un arătător mereu ațintit asupra rănilor, pentru că Csokor crede că omul trebuie să fie un „civil-soldat”, care să vegheze azi, mai mult decât oricând, asupra libertății și a spiritului.

Nu avem pretentia că în aceste fugare notări să caracterizăm în întregime o activitate atât de vie, precum nu avem nici posibilitatea de a scrie tot ce ne-a sugerat opera și omul Csokor, aceasta din motivul banal de simplu, al cadrului limitat al rubricii noastre. S'ar putea însă să scriem odată mai pe larg, desvoldând idelle și prezentarea care e posibilă aici numai în linii mari.

Impresionant de frumoase ni s'au părut cele câteva poezii din ciclul inedit „Poezii bărbătești”, pe care autorul a avut bunăvoința de a ni-l comunica. Scrise după o tăcere de douăzeci de ani, poeziile acestea de bărbat frământat și chinat, sunt poate documentul cel mai copleșitor al unui destin. Oscilând între duritate și bunățate, între chemare la luptă și îndemnul la odihnă și somn, însă niciodată străbătute de ură, sunt documente nu numai de istorie literară, ci și piese de istorie, pur și simplu. Ne vom lua odată răgazul de-a înfățișa publicului dela noi un întreg ciclu, și o vom face cu convingerea că vom prezenta un continent necunoscut. Deocamdată însă vom da, în traducere, o singură bucată,

intitulată: „Când un bărbat se îmbolnăvește”:

„Când un bărbat se îmbolnăvește, se meargă în întineric,

„Să aștepte acolo ce i se va întâmpla!

„Dar fie că e răpus, fie că învinge.

„Să nu-și arate slăbiciunea!

„Să nici nu alege între femei,

„Pe care le-a trădat în puterea sa:

„Să se dea bătut, spiritului său

„Și să se dea în odihnă trupului său!

„Dar niciodată să nu se tângue și să nu se plângă,

„Că soarta îl judecă prea aspru!

„Și, înainte de a se stinge, să mai spună „mama”,

„Și aceasta, numai dacă e singur!”

Din acest ciclu mai cunoaștem o seamă de poezii, la fel de grave, de insingurate și de frumoase. Trece prin ele un ciudat aer de izolare, de îndepărtare de lume, de fugă înspre culmi. De bună seamă că acesta e drumul omului care crede în om și în patrie, în pământul ei, pe care îl iubește chiar dacă ar deveni pentru el „o altă Golgothă”. Creдем că acest ciclu „Männergedichte”, e una din mărturiile cele mai vii și mai dureroase ale sbrucumatului și nesigurului ins al zilei de azi și tocmai pentru această semnificație am insistat asupra lui.

În putine cuvinte am căutat să dăm o cât mai completă imagine a unei opere și în două-trei linii am cerat să evocăm un om, despre care cu altă ocazie vom scrie mai mult. Creдем că am isbutit să ajungem ce ne-am propus astăzi.

Franz Theodor Csokor trăește între noi, purtându-și puternica artă în mijlocul unui București care încă se extaliază în fața unor comedioare de duzină, în fața unor farse de boulevard. Prea puțini sunt aceia cari îi apreciază și-i cunosc arta, dar acești puțini pot fi mândri că nu trec pe lângă ciudatul și marele scriitor. Noi n'am scris numai despre Franz Theodor Csokor, ci am scris puțin și pentru acest creator pe care l-am cunoscut mai zilele trecute, (și nu știm: trebuie să fim triști sau veseli?) în „orașul ce se aseamănă unei țnere femei frumoase, care a trecut prin multe de toate”, cum spunea el, în acest București drag și paradoxal.

ȘTEFAN BACIU

Cronica ideilor

Al. Posescu: Introducere în filosofie

de MIRCEA MATEESCU

D. Al. Posescu face parte din categoria acelor gânditori de serioasă atitudine, a căror activitate rodnică și substanțială își dovedește valoarea mai cu seamă prin raport la bunele oficii făcute filozofiei însăși. Este un adevăr prea adesea constat că autorii cărților de filozofie izbutesc arareori să facă dovada unor mature posibilități de sistematizare critică a materialului asupra căruia și-au oprit cercetările — preferând, în lipsa oricărei vocațiuni certe de a face știință, o goală originalitate marcată prin abundența nebulosității verbale. Oricine se poate declara filozof, la adăpostul ouvințelor. Oricine poate desoperchia astfel vorbele, încât ceiace în mod firesc este clar să devină prolix. În ultimul timp, am asistat la acest fenomen, nu numai la noi în țară, dar chiar la autorii străini. În locul lucrărilor de largă respirație științifică, am cunoscut un gen minor de producție, într'un fel literară, dar niciodată filozofică, denumită adecvat „essu”. Epoca

„esseului”, adică a debutanților ambițioși cărora nu le-au fost pierdnice încercările beletristice, a făcut mult rău culturii europene postbelice. Este o eroare să se creadă că esseul îmbogățește în vreun fel patrimoniul unei culturi. Dacă o poezie proastă ori un roman de ieftină calitate nu aduc nici un serviciu literaturii căreia aparțin, aceste încercări beletristice sunt însă inofensive prin raport la constituirea și consolidarea culturii însăși. Nu tot astfel stau lucrurile cu „esseul”. Eseiul poate limita ceiace nu reușește poetul ratat ori romancierul lipsit de vocație: el rătăcește sensul unei culturi, ceiace este mai grav decât a nu o îmbogăți. Juridic vorbind, ar trebui să scriem că eseul se face vinovat de o culpă în comitendo, în vreme ce beletristul pauper în mijloace intelectuale este culpabil în omitendo. Pentru că „esseul” nu este o proastă literatură, dar el pretinde o literaturizare a filozofiei, adică a face filozofie cu vorbe goale, a înlocui studiul și a-

dăncirea noțiunilor cu șarada simbolismului verbosiac. Eseiul niciodată nu cercetează. El afirmă. Are graoază de orice investigație bibliografică și ținutele la stălpul mediocrității orice încercare metodică asupra temelor filozofice. Bilanțul a peste două decenii de eseistică se desemnează astăzi cât se poate de deficitar. În urma atâtor afirmațiuni nesustnute metodologic, de pe urma atâtor lirisme inconciliabile cu rosturile filozofiei, un vid imens se desemnează. A scrie că astăzi cunoaștem mai puțin decât acum douăzeci de ani, nu însemnează a aminti de drama de totdeauna a gânditorilor veritabili ale căror cercetări serioase s'au oprit adesea la porțile necunoscutului — dar a constata, simplu, imposibilitatea de a obține rezultate concludente în filozofie, din pricina apucării unui drum impropriu acestui gen de preocupări. Repetăm: este admisibil și se poate concepe o poezie proastă, ori un roman prost. Nu este admisibilă și nu se poate concepe însă o proastă filozofie. Filozofia nu poate fi nici „proastă” nici „bună”. Într'atât cât este filozofie, ascemena calificative nu i se pot aplica în nici un fel. Deocia noi nu susținem că majoritatea literaturilor care au comis „încercări” filozofice „more beletristico” au practicat o filozofie de proastă calitate, dar că, pur și simplu, ei n'au făcut filozofie. Pro-

ducția lor hibridă nu este filozofie nerealizată, dar simplu, nu este. Filozoful (care este) poate realiza o cunoaștere oarecare, metoda întrebuintă de el se poate discuta favorabil ori poate fi contestată, însă în toate cazurile, efortul lui îmbogățește tradiția culturală a colectivității.

La acest gen de constatări ne-a împins lectura cărții d-lui Posescu. A spune că d-sa dispune de o veritabilă metodă filozofică, a însemna că munca discretă, dar pur științifică, pe care a întreprins-o sporește efectiv patrimoniul filozofiei românești, reclamă, în mod necesar, a o așeza în imediată opoziție cu filozofia literaturilor, la care ne referem mai sus.

D. Posescu nu este numai un istoric al filozofiei, ori numai un profesor îndrăgostit de misiunea sa culturală, așa cum se socoate d-sa, modest, în prefața lucrării. Am putut constata o optică particulară prin care privește și interpretează critic diversele sisteme filozofice. Cartea dezbate cu aceeași competență și pasiune critică problemele generale ale filozofiei (definiție, raportul dintre filozofie, știință și religie, condițiunile de studiu ale filozofiei), apoi ceiace autorul încheagă sub titlul de „probleme speciale” (problema cunoașterii, obiectul cunoașterii, valoarea cunoașterii) — pentru că într'un ca-

pitol separat să se ajungă la problema universului. Ultima secțiune a lucrării este rezervată problemei existenței; aici sunt folosite, cum declară autorul undeva (la pag. 211, nota 1) prelegerile de Enciclopedie a filozofiei ținute la facultatea din București în 1933—1934 pe baza îndrumărilor științifice aparținând d-lui prof. P. P. Negulescu. De altfel, cetătorii „Destinului omnirii”, vor recunoaște în interpretarea critică a d-lui Al. Posescu urmele adânc roditoare ale metodei profesorului Negulescu. Cu mijloace simple, stăruind atent asupra semnificației reale a oricăruia curent de gândire prin raport cu finalitățile ultime ale cercetărilor filozofice, d. Al. Posescu izbuteste să expună, doc și sobru, întreaga istorie a filozofiei, dovedind o putere de informație și o forță sintetică într'adevăr impresionantă. Autorul este la curent cu rezultatele cele mai recente ale gândirii contemporane. Însă meritul de căpătene al lucrării d-lui Posescu, îl formează calificarea adecvată fondului ideativ, sub care prezintă, în paragrafele și capitolele cărții, imensul material al studiului. Cetătorul „Introducerii în Filozofie”, odată cu inițierea în istoria doctrinelor, va cunoaște o categorisire competentă și originală a sistemelor filozofice, proprie pentru aci desvolta, împreună cu pasiunea pentru filozofie, articulația intelectuală a cercetării critice.

TENEBRE

— Episod inedit din cartea de nuvele „Straniul Paradis” —

de LAURENȚIU FULGA

făcut în mine niciuna din voluptățile conștiinței, pentru că m'ar privi ironic și arogant.

E teribil timpul acesta cum se macină exact în ceasornice. Dealțul e o mare prostie să te obosești gândindu-te la trecerea lui. Fiți întotdeauna alături de drama vrștili. Sau mai bine așează-te la periferia cunoașterii agonizantilor.

Iată acum: simt cum mă pătrunde din nou starea aceea de goliciune, care făcea din mine un obiect inert într-o incremenire materială. Nu-mi dau seama de realitatea lucrurilor, nu percep nici timpul, nu-mi aud nici răsuflarea măcar. Oare cartea lui Brooke e de vină? Parcă sunt suspendat într-o odăe unde nu trăește nimeni, un fel de pendul funerar pentru vremea moartă. E ciudat de dureroasă starea asta. Niciodată n'am trăit-o atât de intens. Sensibilitatea mea se iludează. Intunecimea mă copleșește. Respirația aceea streină de mine, de dincolo, dela omul nebulos — respirația unchiului Todî (sufocantă, grea) o aud și mă înfior.

Totul se petrece ca'n timp de mii de ani. Fără amănunte, fără panoramă, fără dinamică. E doar o sleire, o desrădăcinare din realitatea umană. Apoi deodată se face lumină. Revăd totul — cași mai înainte, la fel sunt toate. Parcă mult mai calme.

Și odată cu calmul intră în odăe Diana. Deabia acum îmi dau seama că nu e frumoasă, dar purcede din filiața ei o altă frumusețe mai categorică și mai amețitoare. Are ca și Rona numai șaisprezece ani. Cu trupul prea subțire, obrajii lungi, ochii mici — ea posedă totuși verosimilă feminitate. Aceea concepută în esențialul ei senzual. Când Diana râde sau se mișcă, tot trupul se scutură ca de frig ori ca de mângâieri care ar întârzia prea mult. Desigur că sunt mirat de prezența ei aici.

— Insfârșit, iată că te găseșc singur.

— Așa am fost mereu, Diana.

— Știi, aveam să-ți vorbesc ceva...

— Te ascult.

Tace o clipă. S'a așezat lângă fereastră pe taburetul cu desene japoneze. Mă privește cu ochii unei posesiuni chinute. Fetița aceasta într'adevăr trăește la vârsta ei — cea mai spectaculoasă libertate.

— Ascultă Luca, de ce-l urăști pe Rona?

Intrebarea mă surprinde. Nu mă așteptam. Știu că Diana e logodnică lui Rona. I-au logodit părinții noștri, chiar acum doisprezece ani pentru că s'au născut în aceeași odăe, în aceeași zi. Și legământul s'a păstrat. Sunt nedumerit. Îmi trebuie multă logică pentru a nu greși. Sunt fratele bun al lui Rona. Și nu odată de multe ori (ca și Diana) m'am întrebat: — „de ce-l urășc pe Rona?” N'am găsit niciodată explicația justă. De aceea trebuie și astăzi (față de Diana și față de mine) să păstrez echivocul.

— Nu-l urășc, Diana. E adevărat, sunt oarecari subtilități pe care nu le înțelegem, dar în general nu cred că nutresc sentimentul acesta chiar atât de puternic.

— Îl urăști, Luca.

— Vezi? e preferabil să te calmez. Dacă răspunsul nu te mulțumesc, du-te dincolo. Poate că te-așteaptă Rona.

— Și eu o să te urășc.

— Mi-ar părea rău, Diana.

— Tu ești alt om. Tu nu suferi, nu trăești, tu nu iubești adevăratul ca Rona.

— Se prea poate. Se pare chiar că e un fel de copil-minune.

— Ești un barbar, dacă vorbești așa.

— Rona e un sfânt, nu?

— Da, Rona vede ceea ce tu nu poți vedea. Rona se apropie mai mult de ingeri decât de oameni.

— Cred, îți dau dreptate. Intre noi e o mare deosebire, esențială pentru viețile noastre.

— Tu crezi în năluci, el îl iubește pe Dumnezeu.

— Nu-i adevărat. Nu cred în nicio nălucă. Dar eu sunt rămășița unui om dinaintea mea, sunt răul lui, Rona e altfel pentru că s'a născut în altă zodie, s'a născut fără Acela. Tu n'ai de unde ști. Ai auzit vreodată de unchiul Todî?

— Niciodată.

— E mai bine să nu afli. Sau nu, astăseară te voi face să-l cunoști.

Din sêrtaur mesei, am scos portretul și îl l-am întins. Îmi tremura mâna și ochii o priveau scrutător pe Diana.

— Ce spui?

— Ciudat, Luca. Seamănă atât de mult cu tine!

— L-aș mai văzut undeva?

— Nicăieri.

— Crezi că păcatele lui trebuie să le ispășească altul?

— Așa cred tot.

— Iată, Diana! Nu-l urășc eu pe Rona. Ci unchiul Todî. Nu sufletul meu — ci rămășițele sufletului celui-lalt. Acum înțelegi?

— Mi-i greu, Luca!

— Unchiul Todî a trăit de mult. Nu l-au cunoscut nici tata, nici mama. I-am găsit fotografia într-o ladă de cărți, în pod. La început am avut senzația unei răsturnări în gol. Apoi m'am desmeticit. M'am privit în oglindă, am privit portretul. Eu eram. Și totuși nu mă recunoșteam. Pe toți l-am întrebat. Nu mi-a dat nimeni nicio indicație. Știi cine însă m'a lămurit?

— Rona!

— Exact, Rona. Rona care-l visase de zece ori, care-l visase viața. Unchiul Todî a fost un revoltat și a sfârșit prin a uri sfântii. Rona este o imagine oblică, obscură a sfinteniei. Eu sunt o continuare a demonismului unchiului Todî. Ai să mai mă întrebi de ce îl urășc pe Rona?

— N'am să mai pot.

— Tu ești o fată bună, Diana. E păcat să ne certăm pentru lucruri de care ești străină. Eu duc viața mea aici. Rona duc viața lui dincolo. Ne întâlnim rar, cașicum nici n'am trăi în aceeași casă. Tu faci legătura între noi. Tu ești frumoasă în sine, ești iubirea. Diana.

— Hai să ne împăcăm, Luca.

— Vezi? s'ar putea întâmpla să te iubesc și eu. Dar cu alți ochi, cu alte închipiri.

— Nu, să nu vorbim despre asta. Sunt logodnică lui Rona.

— Într'adevăr.

— Știi ceva? ! hai să ne plimbăm toți trei în oraș. E o seară splendidă.

— Mi-e cu neputință.

— Tot Rona e de vină?

— Deloc. Sunt însă obosit.

— Fie! Eu te las. Poftim portretul.

Se ridică de pe scaunul ei. Își luă pălăria și mânușile și se îndreptă spre ușă.

Înainte de-a întinde mâna să prindă ivorul, se întoarse dintr'odată în loc, înspăimântată. Incremenită lângă perete. Ușa se deschise dela sine.

— Luca!

— Ce este Diana?

— N'ai simțit nimic?

— Ba da. Cineva s'a împiedicat, cînd a vrut să iasă înaintea ta.

— Unchiul Todî.

— Exact.

— Doamne! Te rog vină cu mine.

— Nu, nu, — du-te singură. Nu se va mai întâmpla nimic.

Diana ieși tremurând. În urma ei îmi aplecai capul în palme, căutând să lămuresc ce-ar fi putut fi. Cum i-aș fi întins mâna lui Rona? Cum i-aș fi vorbit? Intre noi ar fi stat Diana. Ah! de nu m'ar durea capul și nu m'ar obseda mereu crepusculara existentă a unchiului Todî! Deci îl fusese aci, mă urmărise. Afară într'adevăr e frumos. Priveșc prin fereastră și mi se pare orașul ca în vis. Unde s'o fi ascuns Dumnezeu? Cad frunzele și e toamnă. Sunt un nefericit pentru că am fost constrâns la suferință dela început, pentru că Dumnezeu a refuzat să trăiască în mine câteva clipe măcar.

Aud ciocăniturile Dianei în ușa cealaltă. Câteva clipe tăcere. Nu răspund nimeni. Apoi o revăd în stradă, fugind (cu pălăria într'o mână, cu mânușile în cealaltă) cașicum ar urmări-o geniuș păgân al casei. Nu înțeleg de ce Rona nu i-a deschis. Ce s'o fi petrecut dincolo? M'am uitat cu fotografia unchiului Todî între degete. O mai priveșc încăodată, atent, scrutător, adănc. Unchiul Todî îmi zâmbește, așa cum nu s'a întâmplat niciodată. Zâmbetul său mă înfășoară ca o îmbrățișare spasmodică, morbidă.

— „Tot te mai temi de mine, Luca”?

Aud întrebarea, glasul îl simt pe aproape, dar nu știu de unde vine. El a pornit scriștur de undeva, din tenebrele lumii, a pătruns prin ziduri.

— „De-ai ști cât de mult sufar, de-ai ști că viața aici e o agonie perpetuă!”

— Taci! Taci! strig îngrozit, frământând portretul în mâini, lipindu-mă de perete.

— „Paradisul e o mare eroare, Luca! Degeaba l-am văsat, degeaba l-am cerșit. Ei nu e decât o majestoasă disperare”.

— Taci, unchiule Todî.

Răsuflarea (odată cu duhul, odată cu groaza) trecu prin ferestre și se depărtă. Din nou am rămas singur. Ascund fotografia în sertar, temător — cu mâinile acoperind încheetarea. Așa se proiectează în fiecare seară, tarele străbunilor în mine. Am să plec din casa asta. Trebuie să scap, altfel o să nebulnesc, o să mă prefac eu însumi în spirit sau în vreo negură obsedantă.

Prin inserarea roșatică, orașul își adună nostalgia în inimă ca'ntr'un ghioc. Rar, întârziată care să-și mai plimbe pe sub ței — visurile. Dealțul cred că și iubitele au simțit pe umeri și lângă obraz respirația unchiului Todî. Amanții zadarnic ie vor implora. Ele vor trăi lângă apariția lui demurgică, posedându-l mai adănc și mai desăvârșit ca pe oricare dintre animalele întârătate.

Târziu se deschide ușa și în pragul ei apare Rona. Doamne, are înfășșura unui halucinat, a unui om care a trăit cel mai puternic coșmar. Fața îi este galbenă, slăbită, privirile îi scânteie și tot trupul îi tremură, cuprins ca de nebulosități înrădăcinate. Și totuși parcă o altă seninătate îi înflorește în făptură. Din ura de până atunci, n'a mai rămas nimic. Ei stă în dreptul ușii fără să vorbească, fără să zâmbească, fără să miște. Ochii lui trec prin mine și se opresc în alte oglinzi abisale. Mă apropii. Tot mi se pare că nu este el, că vâzul mă minte. Întind mâinile, îi prind umerii, îl sgudui. Rona nu mă privește pe mine, nu privește nimic din odăia asta. Depe frunte îi cad boabe mari de nădușală, chipul îi este tot palid.

— Ce ai, Rona?

Tace. Linștea odăii mă doare.

— Pentru Dumnezeu, spune ce s'a întâmplat? Buzeele lui se mișcă, dar tot nu-l aud vorbind. Își duce apoi încet palma peste față, cașicum ar vrea să înlăture o umbră, o ceață.

— Luca, ai să mă crezi dacă-ți spun?

— Te rog, Rona.

— Să nu mă batjocorești, să nu crezi c'am inebunit.

— Spune-mi, Rona.

Suntem în față, atât de aproape, așa cum n'am fost vreodată și parcă atât de uniți prin frăție, că pentru prima dată am iluzia unei contopiri complete, dincolo de păcate și ură.

— L-am văzut pe Iisus, — Luca! Mi-a apărut înainte de-a veni aici.

Nu mai pot să-l urmăresc luminile depe față. Parcă sunt o materie de care vorbește se lovesc și răsună cu ecouri de gong funerar. Dacă ar mai fi fost cineva aici, dacă nu l-aș fi auzit pe unchiul Todî vorbindu-mi, dacă n'aș fi știut că Rona este predispus sfinteniei — aș fi răs, l-aș fi pofit afară, le-aș fi spus alor mei să-l ducă la sanatoriu. Dar mi-e cu neputință să tăgăduiesc valorile dumnezeirii în Rona. El este aici — chiar extrema binelui și a adevărului dela marginea sufletului meu. Și Rona nu poate minți.

— Crezi că te-am înșelat?

— Sunt convins că îl-ai văzut, Rona.

— Dintâi mi-au apărut mâinile. Știi, eram într'o stare de extaz fantastic, atât de fluidă, că-mi pierdusem și sensul realității trupesti. Mâinile îi erau prlungi, sleite și galbene. Nu m'am înspăimântat. Mă ascultă, Luca?

— Da, Rona.

— Îl așteptam. Știam că va veni. Apoi zării mai sus lumina și cununa de lauri. Aș fi nebun de ț-aș spune că așa îl era de om. Nu Luca. Pentru că, așa cum se izeală acolo, chipul lui părea acoperit de un văl. Nu mi-a dat voce să-l văd în întregime. Poate vei spune că n'a fost Iisus, O, Luca! — moartea mea o să fie ca a florilor care se închid seara pentru somn. Încetul cu încetul î se întregi și trupul. Brațele, umerii, pieptul. Hai cu mine dincolo.

M'am lăsat dus de mână în camera lui. Lângă fereastră, jos pe covor Rona îmi arată trei boabe mici de sânge.

— Vezi picăturile de sânge?

— Le văd.

— Sunt din rana lui Iisus.

Am privit în toate părțile. Odăia lui Rona, plină de cărți, în care se născuse, în care copilărise, în care

crescuse. Pentru mine, ceea ce mi-a mărturisit Rona, ceea ce insumi am văzut — nu pot îndeplini condiția unei purificări. Parcă mă strânge cineva de gât, cineva care vrea să mă scoată de aici.

— Ești fericit? îl întreb muncit de dureroasa mea viețuire.

— Sunt un mântuit, Luca.

— De ce o să mai trăești acum?

— Ai dreptate. Va trebui să mor.

Rona e un copil. Niciodată n'a văzut dincolo de el altceva, decât cărțile, bucuria de a fi singur, necesitatea de-a iubi cerul. Îmi vorbește de moarte cașicum ar fi un joc simplu, ușor, amuzant.

— Eu mă duc, Rona!

— Ai să mă botjocorești?

— Nu, nu pot.

A doua zi un pelerinaj întreg era la casa noastră. Oamenii de toate categoriile. Toți orbii și cerșetorii orașului. Bătrâni, copii în cărje, femei cu fețe desmățate, domni și doamne elegante.

Rona sta într'un colț — bulmac, strein de cele ce se petrec. Știu că nu se gândea la el, știu că sufletul lui pornise de atunci pe alte căi. În colțul celălalt, mama și tata — o filiață și îngrozită. Eu aici. Familia, această familie care are astăzi un sfânt. Ceilalți își mu'au degetele în sânge, îl puneau pe rană, murmurau rugi, îl sărutau mâna lui Rona și plecau. Boabele de sânge rămăneau acolo, mereu pline, ca novătămate.

Tot orașul nu vorbea decât despre viziunea lui Rona. Începuseră la biserică slujbe anume pentru lauda lui. Târziu sosi în casă și o comisie de domni streini, altfel decât cei din orașul nostru. Domni cu bărbi enorme, cu ochelari pe nas și serviete. Ei ziceau că sunt savanți.

Nu știu ce anume aveau să facă acolo. M'am retras în camera mea. Refugiu acesta mai mult mă destrăma și rupea în mine pentru totdeauna contactul cu ad-vărurile. Îmi uram fratele mai mult decât înainte. Mă simțeam umilit, prea al nimănui, prea supus unei pă-gânizării veșnice. Atunci am scos fotografia unchiului Todî și am sfâșiat-o. Credeam că duhul lui va țipa, credeam c'o să se spargă ferestrele și să intre din nou Intunericul. Poate că unchiul Todî sta undeva ferecat și nu mă văzuse, nu-si auzise inima spintecată de mâinile mele.

În aceeași clipă intră Diana. Era îmbrăcată într'o rochie nouă (albastră pare-mi-se) și atât de tânără, atât de schimbată, că tot trupul ei de șaisprezece ani prezenta invitații libere la cea dintâi aventură.

— Ce părere ai despre sfântul nostru? mă întreb ea așezându-se alături.

— Nu-mi vorbi despre el.

— Mie, drept să-ți spun, mi-e teamă, Luca. Dacă m'aș duce acolo, să-l ating, să-i vorbesc — poate mi-ar fugi inima afară, mi s'ar ingreuna sufletul.

— Nu-l mai iubești.

— Nicio fată nu poate să-l iubească acum.

— Ești logodnică lui, Diana!

— Dar înainte de toate sunt propria mea iubire.

— Nu poți vorbi așa la șaisprezece ani.

— Ba da. Tu m'ai putea înțelege. Ești mai bărbat,

Luca. Pe mine nu m'a sărutat nimeni, pe mine nimeni nu m'a desmărdat. Până acum am trăit sub umbra lui, sub sfîntenia lui.

— Taci. Și tu ai inebunit.

Nu mai spuse nimic. Se apropie târîndu-se lingușitoare, voluptoasă. Îi simțeam umărul și mâna care-mi începeuște grumazul, cu toată căldura și chinurile ei. Mirosea frumos a iarbă și-a icoană, a busuioac și-a alcool.

— Sărută-mă, Luca.

— Pleacă!

— Nu plec, orice mi-ai face. Hai Luca, sărută-mă!

M'am aplecat. Scâncetul Dianei îl auzeam ca venind de departe. Gura ei săruta gemând și cu mâinile ținându-mă, implorându-mă să nu mă piardă. Crăpa coaja pe nucii dela poartă. Afară era toamnă. Răcori și imbulzeala sângelui. Avea trupul subțire, cu pielea roză. Rona (dincolo) trăia în continuare transa apariției lui Iisus. Savanții probabil îl măsurau, îl cântăreau, îl fotografiau. Am simțit ochii unchiului Todî cum mă pătrund și mă sdrucează. Știu că e nebunesc.

— Nu mă iubești Luca.

— Nu te-am iubit niciodată.

— Atunci pentru ce...?

— Cum ai fi putut deveni soția sau amanta unui sfânt?

— Ești un păgân.

— Știu. Eu am trăit înainte de viața asta și viețile altora. Sunt sătul de umanitate, sunt sătul de credință. Prea m'au obosit adevărurile despre Dumnezeu ca să pot fi altfel.

— Ce te vei face?

— Mă vohu spânzura, vohu lua otravă, mi-e indiferent.

(Urmare în pag. 7-a)

Intuneric

de CONSTANTIN SALCIA

Ploaia care înainte de amiază începuse să cadă din belsug, acum a stat. Pământul e însă umed, iar prin crengile goale ale pomilor de pe alele Cismigiuului, sueră un vânt ascuțit de toamnă.

La debarcader câteva bărci ude, și un spectator întârziat. Mihail Cernea, privi la ceasornicul nou dela mână: 7/15. Mai întârzie prin Cismigiu. Cel puțin la ora 8 să fie acolo. Și din nou și-adauce aminte de ceas. Bine că și-a cumpărat odată... Și câți bani nu i-au intrat în mână și s'au dus pe nimic. Apoi de câte ori nu fusese pus în situații penibile când cineva îl întreba cât e ora. El sălta din umeri, răspunzând aproximativ.

— O! Nu cred, răspunde persoana interesată. N'aveți ceas?...
— Roșindu-se, găsea imediat o scuză:

— Am avut. Mi-a scăpat astă-vară în mare și nu l-am mai găsit. M'a costat 3000 de lei. Altă dată n'ro familie, o doamnă-l întreabă discret:

— D-le Cernea, fiți drăguț și spune-mi cât e ceasul. Mi se pare că am întârziat.

— Scuzați-mă, doamnă. Am avut un ceas foarte bun. Mi-a căzut astă vară după munte, când făceam o excursie grea pe Caraiman.

Și mereu trebuia să invoace fel de fel de motive, până când acum câteva zile, a intrat într-o ceasornicarie pe Carol și și-a cumpărat. L-a costat 1200, dar e bun. Îl privește iarși satisfăcut: 8 fără 10. Ieși din Cismigiu pe Operă.

Deși era spre sfârșitul lui Noiembrie, vremea s'a menținut bună, cu excepția câtorva zile, în ultimul timp, când ploaia a căzut cu nemiluita. Un colț de cer a început să rădă. Dacă n'ar fi nor, s'ar vedea mai bine luna, care dibue mereu un loc să iasă.

E o zi de lucru. Pe străzi lume puțină. Trece prin fața ministerului armatei, unde o sentință cu pași mari și grei, măsură grav distanța dela un capăt la altul al trotuarului.

Știa că Paula termină facultatea întotdeauna la 6, și pe cel mai scurt drum este-acasă. Uneori se n'ntâmplă să mai întârzie câte o jumătate de oră la laborator. Se opri în fața unei case vechi, pe strada Luterană. Curte largă. Intră pe poarta deschisă.

Iși aminti că de multe ori trecuse pe poarta asta, fără să-l fi interesat.

Locuia la etajul II, la o doamnă văduvă. Paula-i vorbea odată de ea. Se opri puțin pe treptele de piatră. Apoi cu o oarecare emoție, începuse să urce scările necet, ca un om liniștit, sprijinându-se uneori de zid, din cauză că jos nu era lumină.

Paula era studentă la farmacie. Micuță, cu ochi trîști și umbriți, de parcă ar fi plâns, îi plăcea întotdeauna să se deosebească de celelalte.

Deși trecută de o vârstă când alte fete ar trebui să aibă un cămin, ea era tot cu buzele nefăcute, cu obrazul nefardat.

Imbrăcă întotdeauna o rochie simplă, un pantof simplu. Această simplitate o evidenția, făcând-o uneori căutăta și dorită. Cine o cunoștea, n'ar fi putut spune că nu e o fată cuminte. Drumul ei era dela facultate, acasă. Uneori câte-un cinematograful, o muzică, dar niciodată singură.

Într-o seară o căută cineva din provincie. Un cunoscut de aproape. Ar fi vrut s'o ia în oraș. Deși nu era ceasul mai mult ca 8 jumătate, ea se culcase. A doua zi toată așa stă. Uneori era admirată, alte ori bătăită... Prea multă cumintenie, își ziceau unele colege...

Prietenele însă o iubeau. Numai gazda câteodată, îi spunea lucruri cari o supărau. Tăcea, sau se făcea că n'auze. Tatăl ei fusese un mare moșier în Gorj. Un om energic. Uneori sever cu țărani înșă, întotdeauna drept. I-a ajutat mult. Îi mișcau mult trupurile-acelea sărăcăcioase imbrăcate, cu obraji pământii, cari totuși de dimineață până seara munceau ca niște robi, mulțumindu-se dacă aveau apă și tutun. A murit acum câțiva ani, de cord, când nimeni nu se aștepta: La masă. Tocmai venise Paula în vacanță, tânără bacalaureată.

Venise și ginerele său, colonelul. O după amiază de vară călduroasă, dar în grădina unde întinșeseră masa, era răcoare. Pe la jumătatea mesei s'a îngălbenit de-odată la față. Apoi s'a albit ca varul. Numai sfârșurile urechilor mai erau roșii și calde. La început n'a observat nimeni. Toți își vedeau de mâncare liniștiți. Principiul lui: să fie liniște la masă. Deodată i-a scăpat limba din mână. Sgomotul făcut, a ridicat toți ochii spre el. Peste câteva secunde s'a prăbușit sub masă. De-atunci zilele au trecut una câte una pe lângă amintirea Paulei. Acum vacanțele sunt triste. Un gol parcă plutește în toată casa, pe care nu-l poate nimeni umple. O parte din moșie s'a împărțit între copii, cari căsătorindu-se, arge fiecare dreptul lui.

Au mai rămas 200 de pogoane pe care le administrează un frate mai mic. Cât despre mama ei, trec vîni întregi fără să poată ieși din casă, din cauză unei paralizei. Și-atunci o scot pe brațe. În locul veseliei de odinioară, acum în tot conacul apăsă o tăcere grea, insuportabilă, din care cauză Paula stă vara mai mult pe la surorile ei, venind din când în când și pe-acasă.

Peste câteva luni, intră în al 23-lea an. Fata însă și e tot de copil. Corpul puțin plin pe solduri, se subțiază cu cât coborî privea în jos, cu o uniformitate de invidiat.

Pieptul de-abia se cunoaște prin talozorul gros.

L-a cunoscut pe Mihail Cernea, într-o seară pe stradă. Întotdeauna cunoștințele plăcute, se fac pe stradă. Mergeau în oraș. Erau câte trele. La un colț, o colegă a lor cu un domn. Măinile s'au încrucisat, odată cu ochii. L-a plăcut acest om dificil: uneori prea serios, alte ori vioi, exuberant. Veșnic însă cu sprâncenele groase pe ochi, ca niște obloane de ploaie. Au mers la un restaurant pe Bulevard, cu obligația să plece de vreme, căci deși era sârbătoare, a doua zi aveau cursuri. De-abia au găsit o masă în fund, departe de orchestră. Chelnerul care-l cunoștea, îl salută zâmbind pe sub mustața mică, prelinsă pe buză:

— Unul singur și 4 fete, gândi el. Asta știe să trăiască.

Vioara plutea în gânduri și vis, ca un fulg de zăpadă peste amintiri uitate. Arcușul tremură ușor, și mâna maestrului dansa pe coardele subțiri. Mihail Cernea, fără să vrea, se așezase în așa fel că avea pe Paula în față. La început au urmat tot felul de discuții banale, și-apoi după primele pahare de vin, cari-au fost mai mult gustate, ochii au început să joace ca niște bile de foc.

Fetele au început întâi să zâmbească, apoi cascade de râs izbucneau la fiecare spirit al lui Mihail. Un singur lucru însă nu plăcea tuturor: Paula nu vorbea nimic. Răspundea numai la întrebări. Ochii ei mari și triști, se pierdeau într'un punct fixat undeva în depărtare. Parcă ar fi dorit ceva...

Mihail Cernea, a împins mai mult scaunul spre ea. Mâna lui i-a atins degetele reci. Gestul a produs explozie de râs. S'au împrietinit, și astfel până-au plecat a fost veselă.

Au ajuns acasă pe la 12. Drumul fiind scurt, Lau făcut pe jos.

Aerul rece, de toamnă, le-a n'viorat fața. Prea era mult fum în restaurant! Ca să nu mai deranjeze gazda, au intrat prin dos. Mihail băuse mult. Desertase pahar după pahar și-acum se simțea amețit.

Corpul mlădios se rezima când pe un picior, când pe celălalt.

Nu vorbea aproape nimic. Deși o avea lângă el, Mihail o dorea mult. De ce nu sunt singuri?... E păcat de timpul care trece fără nici o însemnătate. Fiecare clipă i se pare o povară. A n'ntins mâna ușor să vadă dacă s'a mai încălzit. Ea n'a zis nimic.

A primit. Nici n'a observat când madam Paulescu ieșise și se întorsese cu dulceața pe farfurioare.

— Serviti-vă. Am pus și de cafea.

Mihail căută să spună ceva, dar se gândi că e de prisos. Trebuia să servească. Dulceața era atât de legată, de părea mai tare ca alviața.

În urmă veniră și cafelele... Madam Paulescu, în timp ce n'ntindea ceșca la fiecare, avea grijă să spună: Tei bani, te dorește, te nșeală și-așa mai departe. În camera de alături... se auzi un sgomot.

Paula explică:

— Trebuie să fie Emilia. A venit din oraș.

— Chiam'o și pe ea, zise Silvia. Deodată câțiva pumni răsunară în zid, semnul invitației. După câteva minute apără în ușe, Emilia Pop. Mihail Cernea o cunoștea din seara când fusese la restaurant. Părea mult mai neagră decât atunci, și avea cercăne în jurul ochilor. Se așeză și ea pe pat și ca să nu stă degeaba, venise cu gherghelul. Celelalte bufniră n' răs:

— Emilia vrea cu tot dinadinsul să pară vrednică.

Roșindu-se puțin, Emilia răspunse scurt:

— Dacă nu mi dați pace, piec.

Interviți madam Paulescu, care le ruga să bea cafeaua mai repede, ca să le ghidească.

— Imi ghiciți și mie? O n'trebă Mihail Cernea...

— Cu plăcere. Eu știu că numai fetele cred în ghicit, dar văd că și băieții.

— Mai bine n'o mai lăsa să-ți ghicească, se grăbi Paula să-l sfătuiască. Madam Paulescu acum o să-ți cunoască toate întimitățile.

Mihail răsă cu poftă, lovind cu degetul arățător țigara spre a-i scutura scrumul. Cafeaua și-o băuse. Era calm ca niciodată. Paula era aproape.

Îl privește gura mică, cât o monedă de doi lei. Buzele umede se mușcă nervos. Își aduce aminte de seara când în timp ce-l călăuzea prin întuneric, o muscase de gură. Celelalte nu-l interesau...

În fine veni și rândul ceșcii lui. Madam Paulescu o privi atentă și gravă.

— O! arată foarte bine!... și ca să-l convingă dădu scaunul mai aproape de el. Vedeti punctele acestea mic?...
— Da!

— Asta nșeamnă bine. Cum nu se poate mai bine.

Mulțumit, Mihail Cernea dădu din cap. Madam Paulescu continuă:

— Și-apoi văd pe fund o verighetă. Nu cumva aveți ceva de gând?... Uitați, și-l arată pe fundul ceșcii un cerc mic. Dar fata asta cu S cine-l? Sanda, Silvia?... Trebuie să fie vreuna. Ceasua nu minte.

Fetele se priviră mirate. Mihail se mulțumi numai s'asculte. Apoi în cele din urmă, ca să arăte că e atent și curios, adăugă:

— Alțeva ce se mai vede?...
— Dar câte nu se văd?... Uite aici un drum lung... E drumul vieții. O să trăiești mult. Un copac mare. Ce frumos e. Asta e capacul vieții D-tale.

Îl veni să zâmbească, dar se stăpâni. Madam Paulescu mai răsuca de câteva ori ceasua în mână și-o puse pe masă, oftând ușurată.

Mihail Cernea ridicându-se în sus, îi mulțumi frumos.

— O, nu! nu-mi mulțumi că nu e bine.

— Sigur că nu e bine, răspuseră și celelalte fete în cor. Atunci, când cineva-ți ghicește nu trebuie să-i mulțumești.

Își privi iarși ceasul dela mână, dând manșeta albă la o parte, spre a fi văzut de toată lumea: 9 și jumătate.

Se sculă, cerând iertare că pleacă, se imbrăcă și ieși. Din ușă Paula îl privi până se pierdu pe scări. Afară norii se împrăștiaseră și luna stăpânea tot cerul.

Îeșise mai devreme dela birou, numai să fie exact la randevuul ce-l dăduse Paulei, cu două zile nainte. Era Sâmbătă seara. Ea nu avusese cursuri după amiază. Îl rugase însă să se n'tâlnească mai devreme, spre a nu n'târzia mult.

— Ce fată cuminte Paulă!... I-o spusese și doamna Paulescu care se lăuda cu ele, de parcă ar fi fost fetele dânsii.

ție de sus în jos, apoi lăsa mâna într'a tânăruului care o l'pi ușor de buze.

— Încântată. Mi-au povestit fetele despre d-ta.

Era o femeie naltă destul de bine. Cele câteva fire a-be, ascunse în buclele de pe frunte, o făceau și mai simpatică. Se așeză pe un scaun în față lui Mihail, după ce avusese grijă să n'trebe dacă nu cumva prezența ei e inoportună.

— Vai, se peate, se grăbi să răspundă Silvia. Ch ar vream să vă chem.

Totuși, Paula nu prea putea s'o suferă. Poate unde o iubea mai mult pe Silvia. De aceea ea nu-i spunea „doamnă”, ci „madam”: madam Paulescu. Aproape n'totdeauna se c'ocneau, fără însă să se supere.

Mihail Cernea fuma liniștit în fotoliu. Dunga pantalonului bine călcat, cădea frumos pe genunchi la vale, iar pantofii lustruiți luceau de parcă ar fi fost de lac. Avusese grijă când plecase de-acasă să-și pună cămașa curată și să-și schimbe cravata. Așa cum se prezenta, era un băiat bine. Ba i se spusese de multe ori că e chiar frumos.

Ochii Paulei îl priveau din colțul unde se refugiase, galesi, insistenți. Câteodată puneau mâna la frunte, lăsând privirile în jos.

Corpul mlădios se rezima când pe un picior, când pe celălalt.

Nu vorbea aproape nimic. Deși o avea lângă el, Mihail o dorea mult. De ce nu sunt singuri?... E păcat de timpul care trece fără nici o însemnătate. Fiecare clipă i se pare o povară. A n'ntins mâna ușor să vadă dacă s'a mai încălzit. Ea n'a zis nimic.

A primit. Nici n'a observat când madam Paulescu ieșise și se întorsese cu dulceața pe farfurioare.

— Serviti-vă. Am pus și de cafea.

Mihail căută să spună ceva, dar se gândi că e de prisos. Trebuia să servească. Dulceața era atât de legată, de părea mai tare ca alviața.

În urmă veniră și cafelele... Madam Paulescu, în timp ce n'ntindea ceșca la fiecare, avea grijă să spună: Tei bani, te dorește, te nșeală și-așa mai departe. În camera de alături... se auzi un sgomot.

Paula explică:

— Trebuie să fie Emilia. A venit din oraș.

— Chiam'o și pe ea, zise Silvia. Deodată câțiva pumni răsunară în zid, semnul invitației. După câteva minute apără în ușe, Emilia Pop. Mihail Cernea o cunoștea din seara când fusese la restaurant. Părea mult mai neagră decât atunci, și avea cercăne în jurul ochilor. Se așeză și ea pe pat și ca să nu stă degeaba, venise cu gherghelul. Celelalte bufniră n' răs:

— Emilia vrea cu tot dinadinsul să pară vrednică.

Roșindu-se puțin, Emilia răspunse scurt:

— Dacă nu mi dați pace, piec.

Interviți madam Paulescu, care le ruga să bea cafeaua mai repede, ca să le ghidească.

— Imi ghiciți și mie? O n'trebă Mihail Cernea...

— Cu plăcere. Eu știu că numai fetele cred în ghicit, dar văd că și băieții.

— Mai bine n'o mai lăsa să-ți ghicească, se grăbi Paula să-l sfătuiască. Madam Paulescu acum o să-ți cunoască toate întimitățile.

Mihail răsă cu poftă, lovind cu degetul arățător țigara spre a-i scutura scrumul. Cafeaua și-o băuse. Era calm ca niciodată. Paula era aproape.

Îl privește gura mică, cât o monedă de doi lei. Buzele umede se mușcă nervos. Își aduce aminte de seara când în timp ce-l călăuzea prin întuneric, o muscase de gură. Celelalte nu-l interesau...

În fine veni și rândul ceșcii lui. Madam Paulescu o privi atentă și gravă.

— O! arată foarte bine!... și ca să-l convingă dădu scaunul mai aproape de el. Vedeti punctele acestea mic?...
— Da!

— Asta nșeamnă bine. Cum nu se poate mai bine.

Mulțumit, Mihail Cernea dădu din cap. Madam Paulescu continuă:

— Și-apoi văd pe fund o verighetă. Nu cumva aveți ceva de gând?... Uitați, și-l arată pe fundul ceșcii un cerc mic. Dar fata asta cu S cine-l? Sanda, Silvia?... Trebuie să fie vreuna. Ceasua nu minte.

Fetele se priviră mirate. Mihail se mulțumi numai s'asculte. Apoi în cele din urmă, ca să arăte că e atent și curios, adăugă:

— Alțeva ce se mai vede?...
— Dar câte nu se văd?... Uite aici un drum lung... E drumul vieții. O să trăiești mult. Un copac mare. Ce frumos e. Asta e capacul vieții D-tale.

Îl veni să zâmbească, dar se stăpâni. Madam Paulescu mai răsuca de câteva ori ceasua în mână și-o puse pe masă, oftând ușurată.

Mihail Cernea ridicându-se în sus, îi mulțumi frumos.

— O, nu! nu-mi mulțumi că nu e bine.

— Sigur că nu e bine, răspuseră și celelalte fete în cor. Atunci, când cineva-ți ghicește nu trebuie să-i mulțumești.

Își privi iarși ceasul dela mână, dând manșeta albă la o parte, spre a fi văzut de toată lumea: 9 și jumătate.

Se sculă, cerând iertare că pleacă, se imbrăcă și ieși. Din ușă Paula îl privi până se pierdu pe scări. Afară norii se împrăștiaseră și luna stăpânea tot cerul.

Îeșise mai devreme dela birou, numai să fie exact la randevuul ce-l dăduse Paulei, cu două zile nainte. Era Sâmbătă seara. Ea nu avusese cursuri după amiază. Îl rugase însă să se n'tâlnească mai devreme, spre a nu n'târzia mult.

— Ce fată cuminte Paulă!... I-o spusese și doamna Paulescu care se lăuda cu ele, de parcă ar fi fost fetele dânsii.

— Sunt extraordinare!... Una se culcă la 8 și alta la 8 jumate.

8 Trebuie să le mai iau eu câte odată la rost, ca să mă piece pe undeva.

Într'adevăr, cuminte fată Paula. Nici până-acum nu n'trebuințează rujul, iar obraji ei sunt așa de catifeleți de par'că ar fi o elevă. În cele câteva săptămâni cât au stat împreună, a avut tot timpul să se convingă.

Deaceia și el caută să fie cât se poate de drăguț cu ea. Nu vrea s'o supere cu nimic. Și-atunci când își apropie buzele de obrazul ei, și atunci căuta să fie cât mai delicat. I s'a urât cu fete moderne.

Dorește un refugiu sentimental. Dorește o prietenă care să-l iubească și căreia să-i spună tot. Uneori e așa de trist, dar pentru că nu poate spune nimănui o vorbă, se mutumește să și misture tristețea în singurătatea pe care și-o impune. Paula de la început a fost prietenoasă. Cuvintele ei par'că veneau dela o cunoștință veche, din copilărie.

Ajunse la statuia Brătianu. Aici se sustrase un pic gândurilor, spre a fi atent la mașinile cari treceau fulgerător pe lângă el.

De câte ori nu era să-l ia câte una pe aripă. În dreptul Universității se n'tâlni cu un cunoscut pe care-l salută din fugă, scuizându-se că e grăbit.

— Tot crai ai rămas Cernea.

Gândul îi sbură iarși la Paula. Poate se va căsători cu ea.

Anii s'au grămădit și ca mâine nu va mai fi așa de drept și voinic. Apoi salariul care-l are, e destul de bunșor.

Paula are și ea avere, după câte ia spus. O bună parte trebuie să fie a ei. Căci frații au toți situații mari. Îi va propune chiar în seara asta la un restaurant. La un pahar cu vin. Atunci când obraji încep să se rosească, mâinile se alintă cuminiți și ochii devin mai expresivi. Atunci îi va spune:

— Vrei să fii soția mea?... Desigur că vetea va cădea ca un trăsnet asupra ei. Și-apoi nu va mai putea să-și stăpânească bucuria.

Pe bulevard lume neobișnuit de multă. Își făcu drum cum putu până la locul de n'tâlnire. Era ora 6 punct. De-acum încolo trebuie să-și facă apariția. E foarte punctuală. Niciodată n'a n'târziat c'un minut. Asta l-a făcut și pe el, să vină cu cinci minute înainte. Altădată n'târzie pe un sfert de oră. Timpul trece nespus de greu. Aprinse o țigare. Câțiva prieteni îl salutară, obligându-l să-și scoată pălăria. În fine, au trecut zece minute.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

Dar au mai trecut încă 10 minute și tot nu se vede. Mihail Cernea începuse să devină nerăbdător, dar tot nu perdu speranța. Se n'tâmplă. Trebuie s'o scuize, că altădată a fost foarte punctuală. Ar fi dorit mult s'o vadă. Îi se făcuse dor. Inadins lăsase să treacă două zile, ca să i se pară mai frumoasă, mai scumpă. Pentru că începuse s'atragă atenția, o luă în jos pe bulevard. Din partea-aceea trebuia să vină.

De-acum încolo, trebuie să vină. Poate a avut musafiri s'au a fost la sora ei. Nu trebuie să fii întotdeauna crud o fată.

I se poate întâmpla și ei aceleași lucruri cari îi se pot întâmpla și ție. Ar și ea treburile ei.

TEATRUL STUDIO NATIONAL
CAPUL DE RĂTOI: COMEDIE
DE G. CIPRIAN

Mult așteptata comedie a d-lui Ciprian s'a pus însfârșit în scenă. De când se tot svoneste premiara ei ne-am obișnuit s'o primim cu o curiozitate amestecată cu teamă, un fel de febrilitate a așteptării, ca în fața unui eveniment important.

Și nu am fost prea greșiți dând importanță Capului de rătoi, fiindcă în primul rând aduce o factură cu totul nouă, ceea ce astăzi înseamnă nespun de mult în teatru.

Piesa se depărtează de concepțiile celor ce privesc viața tern, fără a încerca o evadare din banalitate. Este împotriva logicii, este absurdă, este vie. Acțiunea ei se petrece în mare parte într-un pom. Personajele nu judecă precum toți, și n'au o situație socială certă. Timpul nu are importanță și întâmplările se succed fără înălțuri tinzând la vreun moment dramatic, la vreo culme.

Patru cetățeni, oameni și numai oameni, au dorința de a se războaia împotriva prostiei și îngânării semenilor lor. Nu violent, nu prin răutăți ci doar glumind, aprinzând ridicolul, înconjurându-l, definindu-l, precizându-l.

Cei cuprinși în săgețile lor se prăbușesc fără nici-un rău pentru ei. Vreun rău material. Dar să nu li se reziste. Ei doar glumesc. Cine se încapățânează și li se împotrivesc riscă să devie ținta hazului public. Cea mai cumplită armă este derâderea. Ei bine, ei pun în derâdere pe un individ, care nu le pricepe spiritul. Și de aci se naște conflictul piesei. Antrenant prin inovațiile ce aduce, dacă autorul ar fi știut să însuflească mai mult dinamism, scoate o operă genială. Lupta dintre seriozitatea desăvârșită și valurile de râs, hohote, nerisozizitate. Ironia fină, ascuțiturile veșnic scoase din teacă, iar împotriva lor, zadarnic încercarea omului furios să răzbată. Lupta este profund inegală. Și cel ce nu a fost în stare să priceapă curățenia spirituală a celor patru, care s'a încapățânat să se arate demn în fața celor ce și băteau joc de toate, privind viața în laturile ușoare, va deveni el ridicul.

În timpul spectacolului ne gândeam la efectele extraordinare pe cari frații Marx sau Ritz, ar fi putut să le scoată din comedia aceasta. Nu pentru a pune în evidență efectele extraordinare pe cari frații Marx sau Ritz, ar fi putut să le scoată din comedia aceasta. Nu pentru a pune în evidență efectele extraordinare pe cari frații Marx sau Ritz, ar fi putut să le scoată din comedia aceasta.

Comedia d-lui Ciprian nu este făcută spre a figura între trei pereți. Ea are o vigoare și un înțeles care o lansează spre realizări nelimitate. Numai spiritul inventiv american, și mijloacele lor, ar fi dat putința unei puneri în scenă perfecte.

Totuși putem să nu relevăm eforturile pe cari interpretarea le-a fotosit spre a susține ritmul viu al comediei.

Un ansamblu numeros în care remarcăm pe Ion Manu, Fintez-teanu, Balaban, Bălățeanu și alții. D-ra Eugenia Popovici și d-na Maria Volontaru au încheiat ansamblul feminin.

VICTOR POPESCU

Poezia întinericului și a morții

(Urmare din pag. 1-a)

Intr'un bocet din Moldova de sus, tânărul apare asemănător cu aceea din poemul Mormintelor de mai sus. Tinerețea, ca și maturitatea, soarbe gena de lumină, înainte de a fi cuprinsă de negrul veșniciei:

Draga mamii, floarea mamii, Ci eu n'am mai gândit, C'am să te bag în pământ! Dela curte lămuinoasă, Mergi în groapă n'atunecoasă!

Această curte lămuinoasă, înfățișând bucuriile splendide ale vieții, o regăsim în întreaga poezie creștină.

Cronica muzicală

de ROMEO ALEXANDRESCU

FILARMONICA. — D. Ionel Perlea a condus concertul trecut al „Filarmonei” cu aca matură configura a talentului d-sale de șef de orchestră cu care, a obținut pe toți cei care îi urmăresc activitatea.

Simfonia VI-a de Beethoven („pastorală”), a fost caracterizată de d. Perlea în culori vii și clasică înțelegeră a laturii descriptive, pe care Beethoven, a știut s'o exprime în același timp în cadrul stilistic cel mai pur și cu larg simț propriu al evocării pitorești.

O altă importantă latură a acestui program a fost păstrată concertului de Kähler pentru flaut și orchestră, în interpretarea solistă a d-lui Vasile Jianu. Prim solist la „Filarmonica” și profesor la „Academia regală de muzică”.

Admirabil dăruț și de o rară stăpânire a virtuozității flautului, d. Jianu a desfășurat o uimtoare măiestrie instrumentală, nedespărțită de o muzicalitate isvorindă odată cu fiecare din sonoritățile limpezi, delicate, aeriene, în a căror emisiune și sprintenă implerire nu cunoaște dificultate. Inventivitatea tehnică cu care d. Jianu a cuprins el însuși cadența, strănsoare de dificultăți de mare răspundere de o

structură muzicală de calitate și bravura excepțională cu care a făcut-o să strălucească, sunt desigur resurse de care dispun numai concertștii de mare valoare și nelinoe înic, d. Jianu nu poate fi considerat altfel.

CONCERTUL GHEORGHE CIOLAC. — Un pianist român cald înzestrat și interesant cultivat, destul de rar ascultat la București, este d. George Ciolac, profesor la conservatorul din Cluj. Concertul d-sale dola „Dallés” a făcut să se întărească muzică bună cu interpretări pătrunse de o deosebită sensibilitate și realizată cu mijloace pianistice de frumos nivel tehnic și expresiv. Sonoritatea d-lui Ciolac este ductibilă, mlădioasă, simțită, mecanismul rafinat, accentul sincer. Cu înclinări speciale pentru subtilile degradări de tonuri ale literaturii moderne ale pianului, d. George Ciolac, prin temperament și afinite de simțire, este și un interpret de muzică dramatică de deosebite faclități de vibrație emotivă. Marea fanatie în do major de Schumann, lucrare considerabilă pentru forțele oricărui concertist de o plinătate de inspirație și de o poezie minunate, a fost o încercare de fond în concertul d-lui Ciolac

și în același timp, un foarte frumos succ.

CONCERTUL MARIA MOREANU—N. SECĂREANU. — Bine cunoscuți în cadrul reprezentațiilor Operei Române, d-na Maria Moreanu, mezzo-soprană și d. N. Secăreanu, bas, n'au greșit de fel hotărând să apară în fața publicului și în săli de concert, atât unul cât și celălalt având multiple calități de cântăreți de melodii, de interpreți adâncitori și iscușiți ai genului. Am mai avut prilejul să subliniem generoasele însușiri de glas, de plasticizare expresivă, de distincție de temperament, ale d-nei Maria Moreanu care, deși foarte tânără, a reușit să-și aproprieze în surprinzătoare măsură multe din elementele complexe și atât de variate ale măestrilor cerute de arta liedului.

Am ascultat însă pentru prima dată în sala de concert pe d. Secăreanu și trebuie să relevăm nivelul vocal și muzical admirabil la care a știut să găsească acces acest d'stins artist. Cu o elocvență sobrietate, aprofundând până în miezul semnificației lor textele și valorificându-le deosebit de sigur, punând în slujba lor un dar de declamare cantată și o dictiune de rară calitate, d. Secăreanu a făcut admirat în același timp un glas omogen, egal, fără asperități, cu mare gamă de nuanțe și inflexiuni expresive și de o impecabilă conducere de emisiune, dovedind că este un adevărat artist.

Medalionul

Turneul comediei de mare succes „Medalionul” cu marii actori d-na Marieta Sadova și d. George Calboreanu își continuă seria în provincie.

Se joacă în decorurile și costumele dela București și în regia d-lui Ion Sava.

În celelalte roluri: Emil Botta, N. Motoc, Antoineta Vrșide și Maria Anastasiad.

Iată ultimele orașe ale itinerariului:

Sâmbătă 3 Febr.: Ploesti.

Duminică 4 Febr.: Turnu Măgurele.

Luni 5 Febr.: Câmpu-Lung.

Marți 6 Febr.: Târgoviște.

Miercuri 7 Febr.: Buzău.

Joi 8 Febr.: Ploesti.

Oameni de teatru

În teatru se pricepe și se amestecă toată lumea: de la senilitatea care-și pîmbă banii, la gâturile și reumatismele prin cules ori prin sensibilitatea colornelor, până la minorul fugit de acasă și dela școală, de dragul meseriei de artist.

Numai actorul nu se pricepe și nu se amestecă în viața pe care toți cred că i-o cunosc.

În emoția și febra premierei, cine muncește mai mult, actorul? Dar, de unde! Plasatorul, omul care lipește așele, casierul, portarul, furnizorul, toți la un loc și fiecare „cu precădere” e îndreptățit la beneficiile și recunoștința rețetei.

Ce amestec are actorul în toată frământarea aceasta? Dar priviți pe domnul care-și amărăște zilele însemnând cu plaiavazul aceleși locuri oficiale pe pânul teatrului.

Priviți și admirați-l făcând aceleși plecaciuni în fața pomaniului care a cerșit poate un bilet de favoare și făcând pe gravul ori pe indiferentul în fața spectatorului (sublim în economiul lui) care și-a plătit biletul la teatru.

Admirați pe același dibaci domn, care a prins do veste că la spectacol asistă omul sau rubedenia cine știe cumia fericit accidentat și situației și înduioșăți-vă în fața cușcitorilor lui zămbete și amabilități.

„Universul Literar” în provincie

Sâmbătă 10 Februarie seara la ora 9, în sala teatrului Comunal din Lugoj va avea loc prima manifestație, sub auspiciile despărțământului Astra din localitate. Cu această ocazie intelctualii lugojeni au alcătuit un interesant program, variat, și plin de atracție, care să imbine fericit prezenta scriitorilor bucreșteni cu specificul local în dansuri și cântece naționale.

A doua zi, adică Duminică 11 Februarie, Timișoara va primi, așiderea în sala teatrului Comunal, grupul scriitorilor din Capitală, la ora 11, unde seza-toarea va fi susținută atât de scriitorii „Universului Literar”, cât și de membrii intelectualității timișorene.

În Lugoj prezidenția manifestației culturale o au d-nul general Georgescu, comandantul Diviziei din localitate, iar la Timișoara, Excelența sa d-nul rezident regal Alexandru Manta.

Programul nostru, se va compune din conferința d-lui Dan Botta, director al Enciclopediei Române, dupe care următorii scriitori vor citi din lucrările lor: Mateiu Alexandrescu, Virgil Carianopol, Stefan Baciu, Traian Lătescu, Teodor Scarlat, C. Fântâneru, N. Andreescu, Victor Popescu.

GHEORGHE SOARE

CARLTON: CAVALCADA FANTASTICĂ

John Ford, regisorul celui de nouit film: „Denunțatorul”, a spus adesea că vitorul scenariului este în studiu vetei oamenilor simpli, „down-to-earth” cum li numește el.

În „Cavaloada fantastică”, un adevărat „Grand Hotel” pe roate, Ford își dă șclnța să schițeze în mod cât mai exact cele două personaje care, cândva în secolul trecut sunt reunite de întâmplare în timpul unei aventuroase călătorii cu diligența. Și iată acum acest „puzzle” de caractere: Louise Patte o tânără arisocra-tă din Virginia John Cardine „expert” în jocul de cărți și escroc; Claire Trevor cântăreala, expulzată din orașul Tonto de către doamnele membre ale „ligei moraliste” John Wayne, un alt „evadat” al societății și Thomas Mitchell care în rolul d-rului Boone va realiza una din cele mai reușite caracterizări.

Acestia având ca decor puternic sălbătecele câmpii ale Arizonai, ne vor da nu numai „un strigăt al Vestului sălbatec”, dar și un film bine încheiat, o acțiune susținută și câteva momente de emofii.

Remarcabilă este scena finală care ne amintește un film vechiu al lui Larry Cooper: „Virginia”.

SCALA: MIEZUL NOPTII

Dela „Zaza” la „Miezul nopții” este o cale mai lungă și mai greu de străbătut decât pare. dar Claudette Colbert o face cu aceea spirituală indiferență care-i este specială.

Dela „A 8-a nevasă” a lui Barbara Albrastră americanii ne-au dat multe comedii în acest gen, dar niciuna nu s'a apropiat atât de capodopera în miniatură a lui Lubitsch, ca „Midnight”.

Scenariul e original și cât se poate de distractiv, oferindu-ne într'adevăr cele 2 ore de răs pe care ni le anunță în litere de o schioapă, reclamele.

Claudette Colbert e delicioasă în rolul unei „chais gir” care devine o impositoare, dar nu fără emofii căci „e ușor să fii om cinstit; dar escroc pur, să fii e greu”.

Ne dă tot ceea ce așteptăm dela ea, și devine mai frumoasă și mai elegantă pe „an ce trece, Don Ameche a renunțat la rolurile sale de tânăr suspinător al gîngășei Sonia Henney, pentru a căpăta un rol mai puțin nesărat;

IOANA ȘTEFAN

Despre cultura dirijată

(Urmare din pag. 1)

Huxley. Dar toată această literatură, bună sau mai puțin bună, nu poate înlocui ceea ce numește „cultură”. Gustul publicului nu va putea fi educat nici măcar cu Maurice Barring, dacă nu preiaabil acest public care inghite e-diții întregi din autori contemporani englezi, n'a căuț, fie și în traduceri, pe Balzac, Dickens, Tolstoi sau Thomas Mann, K'reste, e bine să se traducă un număr cât mai mare din cărțile bune ale librăriei streine. Dar e rușinos să avem cinci sau șase romane de Somerset Maugham traduse, când nu avem decât unul sau două de Dickens, când Războiul și Pace nu s'a tălmăcit decât a zecea parte din opera întregă, când nu e cunoscut Thomas Hardy sau George Moore.

Dar de ce să dăm exemple din literatura modernă? Să ne amintim câte prese s'au tradus din Shakespeare; să ne întrebăm dacă există vreo versiune integrală din Byron, Camoens, Petrarca, Gothe, Racine, Montaigne, ca să nu mai vorbim de clasicii antichității greco-latine sau de literaturile orientale. Trebuie să recunoaștem că e destul de umător să nu avem traduse niciuna din cărțile sfinte ale Orientului, niciun poet oriental, niciun filozof grec tălmăcit în întregime (din Aristot nu știu dacă există mai mult de 100 pagini traduse), niciun filozof creștin, etc.

Vorbind de „cultură dirijată”, mă gândeam că o mare instituție culturală — poate chiar Fundațiile Regale — ar trebui să-și ia asupra-și sarcina de a organiza un vast plan de traduceri din clasicii tuturor țărilor, dela Upanishade la Dostoievski, traduceri care să fie încredințate unor scriitori sau cărturari responsabili. În 10, în 20 sau chiar 50 de ani, cultura românească s'ar îmbogăți considerabil mai mult prin asemenea tălmăciri, din clasicii, decât se va îmbogăți ca prin inflația de traduceri la care asistăm astăzi. Și tot unei mari instituții culturale li revine sarcina de a pune la îndemâna tinerilor acele cărți fundamentale care sporesc ființa spirituală și care orientează precis și clar într'un domeniu copleșit de scrieri medocre, aproximative și chiar vătămătoare.

MIRCEA ELIADE

Se prăbușește în zadarnic răspuns.

Viața nu înțelege să cuprindă decât noțiuni din lumea cunoașterii sale imediate. De aceea și poezia, precum orice artă, se adapă numai la aceste izvoare pământești, ale bucuriei lor, ca și ale tristeților. Peste pragul acestei lumi, fantazia s'ovășește. Și anumite limite nu pot fi depășite. Prin urmare, fantasticul este zăgăzuit și el de margini precise, așa cum definitivă este hotărnicirea dintre lumină și moarte.

Dar în ce privește problema care s'a ivit acum, vom înfățișa altădată regiunile ei, pe care abia le-am schițat aici.

C. N. NEGOIȚA

TENEBRE

(Urmare din pag. 5-a)

— E groasnic! Vorbește ca un clown de circ. Și eu? — Tu? simplu, vei deveni într-o zi cocotă, vei sfârși la spital sau pe trotoarele străzii. Ce contează? În locul tău vor veni altele iubite.

— Luca?! — Dece te inspăimântă? Aceasta e viața. Mai depravată decât o explică profesorii, mai larvară decât o văd poeții, mai puhavă decum ne învăță părinții.

Diana mă privea atât de uimită! Nu-i venea a crede ce eu îi vorbesc, că eu sunt omul care o batjocorește. Poate că ar fi ingenunchiat în fața mea și m'ar fi rugat să plecăm împreună în lume, poate ar fi plâns ca toate fetele pe umerii mei — dacă nu intrau savanții. Savanții cu bărbi, serviete și ochelari. Păreau un fel de dumii și atât de caraghioși în importanța pe care și-o dădeau, că-mi venea să râd și să-l sculpe. Pe pântecul fiecăruia pareă atârna o placardă: „Nu vă atingeți de mine. Sunt savant”.

— Ce vreți, ce căutați aici? — Știam că ei nu pot înțelege toate câte se petrec în casa asta. Știam că sunt superficiali, și dacă le-aș fi vorbit despre tenebrele ascunselor noastre vietii, și-ar fi băgat degetele în gură ca să cugete.

— Ce vreți dela mine? — Vorbii umul care arăta mai degrabă a maestrul de ceremonii funebre.

— Să ne spu câteva cuvinte despre fratele dumitale. — Despre fratele meu? N'am să dau lecții omenirii cum trebuie să intuiască o întâmplare sau un fapt divers.

— Cum îi judeci? — Dacă într'adevăr lumea e proastă, mucedă scabroasă — atunci el se găsește deasupra oricărui judecăți. Sunteți doar savanți. Dece-mi cereți părerea tocmai mie — un umil anonim?

— Poate c'o să ne intereseze. — Așa? Atunci aflați că fratele meu este un om mediocre. N'ați înțeles? E și natural. Eu cred că mediocritatea este și elogiul și decadența lumii. Acesta conțea: Mediocritate.

— Dar adevărurile care-l depășesc, care ies din sfera lui de cunoaștere? — N'ați văzut că adevărul cel mai mare, după care aleargă toți — l-a aflat Rona? Rona l-a văzut pe Iisus. Numai un om mediocre putea să-l vadă. Și acum gândiți-vă la drama pe care o trăiește el, la toate erorile care-l copleșesc, la toate disperările care-l scurmă. Sunteți savanți. Sunteți culminațiile unei doctrine, ale unei științe. Și nu l-ați putut spune, nu l-ați putut găsi în formule, în epurbe, în silogisme — pe Dumnezeu. Ați fi fericiți de-ați deveni; mediocri. Dar n'o să puteți. Înainte de toate, pentru mine nu sunteți decât niște

larve inchistate. Erudiția vă goleşte de spasmurile spațiale, vă scuțete de elanul paradisiac. Eu vă iubesc totuși pentru că vă văd ca pe niște broaște, care pășesc în salturi, mereu cu burta pe pământ, mereu cu creierul umed. Ce să vă mai spun? Că viața n'are nimic esențial în ea, că nu știu dece v'a pus pe drumuri întâmplarea asta? Desigur că l-ați găsit pe Rona bolnav de hipersensibilitate, ați ajuns la concluzia să secrețiunea h'ipofizei e prea mare și desigur că l-ați angajat capul, ca după moarte să-l băgați în spirt.

— Ciudată familie! — Desigur: ciudată familie. Dar dacă n'am fi noi — aceștia care să violentăm comoditatea lumii, care să dinamitarizăm liniștea societății — care-ar mai fi atunci splendorile vieții?

— Bună seara, domnule! — V'ați plictisit, desigur. Nu-i nimic. Călătorie frumoasă!

Nu-l observasem pe Rona. Intrase probabil de mult și auzise totul. După plecarea savanților mi se părea prezența lui acolo foarte incomodă și inestetică. Avea poate să-mi spună ceva. Rămăsese însă în mijlocul odăii tăcut. Mă îngrijora. Tot așteptam să se înalțe la cer, să se prefacă în abur, în nouri. El se apropie obosit și văzând portretul unchiului Todii sfărțecat, avu o tresărire.

— Dece-ai făcut asta? — Credeam c'am să scap de teroare. — Și n'ai scăpat. — Mă chinua.

— Ești un mare nafericit, Luca. Hai de-ți unge fruntea cu sânge.

— Nu merg, n'am nevoie. — Ochii lui mă înfășurau ca altădată zămbetul și privirile unchiului Todii, invălmășitori și întunecați. Golul se căscase prăbușitor. Nu se mai poate face nimic. Intre mine și Rona s'a deslănțuit paslunea altui miraj. Gândul că el este intruchiparea perfectă a unui sfânt — nu mă face să râd sau să-l șicanez. Mă doare, sufăr, mă umilește. Eu am rămas tot rămășița unui om din umbră.

— Hai de-ți unge fruntea cu sânge! — Nu l-am mai răspuns nimic. Rona a ieșit abătut, cu umerii plecați, lăcrământ. Părea îmbătrânit, atât de îmbătrânit, cașcum păcațul ar fi trecut din mine în sufletul lui. În urmă-l plecă și Diana. Fără să mă sârmute, fără să-mi spună niciun cuvânt, fără să mă privească. Am rămas singur. Doar eu și unchiul Todii. Ce-a fost până acum? În casa noastră s'a petrecut cel mai inuman miracol, dar eu am fost ascuns în ceață, dincolo de purele vedenii.

Deacum știu că toate sunt sfărșite. Doamne, nu mai are niciun rost să te implor, să te invoc, să te cersesc! Unde-mi sunt luminile? Unde-mi sunt deplinele armonii?

Hai unchiule Todii în întuneric. Acolo vom suferi fără să ne mai audă și alții plângând. Hai unchiule Todii! Luminile — armoniile, ni le-au furat ingerii pentru celălalt paradis al lui Rona.

1939.

LAURENȚIU FULGA

Literatură, artă, idei...

Poezia în cultură

Momentul important în cultură, îl pecetluiește totdeauna expresia cea mai densă a lirismului. Din toate formele de exprimare, preferăm lirismul, fiindcă este cel mai nealterat de artifice. În știință, în sistematizarea filozofică se strecoară pe nevăgare de seamă, artificiozitate, ca metodă sau ca finalitate, funeste prin neaderența lor la structură, prin exterioritate. Substanța lirică nu are altă metodă de exprimare decât structura, și nu admite altă finalitate decât existența. Un sistem filozofic vizează către ceva, o poezie nu vizează nimic. Sistemul se sprijină pe

ceva, poezia se menține prin sine. Unei poezii nu i se cere altceva decât să existe; în acest sens ea este creație, ceva care n'a mai fost și care începe să fie, la un moment dat. Caracterul auroral se observă la poezie mai mult decât la toate celelalte moduri de artă. Pentru că momentul când ea începe să existe se înregistrează stilistic, mai exact decât al celorlalte. Ea invadează cu o forță originară și cotropeste conștiința colectivă. De dominația ei cu greu se poate libera sensibilitatea și ei îi cad victimă generațiile epigonice.

Originalitatea

Un univers liric nu se opune altuia, cu impulsia de a-l înlocui, ci se așază în vecinătatea lui, pe trepte deosebite de adâncime. Sistemele filozofice ne comunică lumina ca astrale, după distanțele lor cosmice; cele mai îndepărtate sunt pare-se cele reci și mai pale; ca și astrele sunt și sisteme moarte, de la care luminile vin căzătoare. Poezia strălucește cu ceva din lumina lămpilor de veghe, mai compactă sau mai destrămată, dar aproape de noi, la aceeași distanță concretă. O astfel de lumină

nu este căzătoare; ea pălăie, oricât de slabă, cu condiția să ardă singură în interiorul de veghe. O alta, mai puternică, alăturată de ea, ar suprîmă-o! De aceea, teama poetilor de a nu răsarți alți lampadofori. De aceea, și presunția criticilor de-a nădăjdui să suprimă pe poezi prin altăturări și comparații. Procedul ni se pare absurd, ca al cuiva care ar intra cu două lămpi aprinse în aceeași cameră, atâta vreme cât este vorba de o existență lirică, cu semnamente sigure de apariție originală.

CONTEMPLAȚIA

În accepție păgână, contemplația pleacă de la ideea că există o ierarhie a valorilor, pe a cărei superioară treaptă se află ceea ce trebuie să preferăm. Ce să preferăm? Frumosul? Binele? Adevărul? După ce criteriul stabilim ierarhia? Metoda contemplației răspunde că nu trebuie să preferăm nici frumosul, nici binele, nici adevărul, ci unitatea. Pentru că binele, frumosul, adevărul sunt unul. Unul primordial, centrul fără ierarhie, inteligența supremă. Vocața Afroditei cereștii este de a răspândi în cosmos o perpetuă evlavie pentru inteligența supremă. Prin acțiunea ei, un cântec de slavă străbate lumile, simpatia leagă părțile universului, armonia sferei, duce spre centru vibrații de laudă și preamărire. Bucuria de a exista tînde să se centralizeze într'un punct unde ea atinge maximum de intensitate. Contemplația, îndreptățită prin bucuria lumii prin Afrodita uranică.

CONTEMPLAȚIA CA METODĂ

În ce constă contemplația ca tehnică? Contemplația este tehnica unei interiorități plene. Spațiul ei de producere este sufletul. N'are nevoie de nici un mobil interior; nu reclamă nici o practică de mișcare sau de poziție. Totul se întâmplă launtric, nevăzut. Sporul ei se efectuează dialectic. Voind să ajungă la unul

primordial, la omologare, la centru, respinge treptat tot ce nu este unul. Dar ce este unul spre a ști ce nu este el? Unul este un simbol. Simbolul a ceea ce este, fără a't atribui decât esența, ființă în sens absolut. I se poate spune: inteligența pură sau unul, dar când i se spune unul nu trebuie să înțelegem cifra ce desparte seria înfinită a numerelor cu plus și cu minus. În sens numeric, unul poate să însemneze unitatea din care se alcătuiește înfinitul aritmetic. Ca și înfinitul, unul primordial nu are atribuție. Îl determinăm totuși prin faptul dragostei noastre. El ia ființă când începem să-l iubim, când îl jinduiim; când îl contemplăm.

MITUL

Treptele mitului sunt metafora și ritmul magic omologic, — adică demoniile. Or, demoniile compun cu precădere viața înteroară. Ele ordonă ieșirea din sine, în direcția spiritualității, și numai ele duc prin metaforă și act magic la mit, la opera de artă. Opera de artă se verifică dacă este un mit prin analiza demoniilor; lipsa demoniilor denunță imposibilitatea și conferă celei gradul de semi-ficțiune cunctivă. Numai prin captarea demoniilor opera de artă este un mit, altminteri rămâne ceea ce este; produs al altei gândiri decât cea mitică.

AL. ILEA

Am anunțat în revistă că d. Alexandru Ileana va publica în curând volumul de poeme intitulat: „IN TOVĂRAȘIA LUI LUCIFER”.

Cartea, care credem că va fi o nouitate, cuprinde patru părți: 1) „In tovrășia lui Lucifer” — parte care legitimează titlul sugerat al volumului; 2) „Impas”; 3) „Hoinar”; 4) „Vrăji”. Deocamdată indicăm sensul cărții prin versurile dela început, pe care autorul le-a pus ca motto:

Gând nou prin mine s'a născut, mă frământă n'urcchiparea lui. Gîndul meu e semnul vremii... isbînda omului de mîine.

STUDII GRECO-ROMANE DE DEM. RUSSO

În editura Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II” a apărut o operă de mari proporții: „Studii greco-romane” cuprinzînd lucrările postume ale lui Demostene Russo, cea mai de seamă figură a științei noastre în domeniul bizantinisticii și a legăturilor greco-romane.

După moartea autorului, d. C. Ciurescu, unul dintre elevii săi, a preluat sarcina tipăririi acestei lucrări asupra influenței ecumenismului în România. Din ma-

terialul manuscris rămas în biblioteca regretatului savant, d. Ciurescu a ales o parte la care a adăgat și din cursul de istoriografie greco-română ținut la universitate, după război, și fiindcă două din studiile mai vechi ale autorului Elenismului în România și Critica textelor și tehnica edițiilor erau epuizate, iar altele apăruseră în reviste de specialitate, nu întoideaua accesibile, sau în străinătate, le-a adăus și pe acestea, alcătuiind astfel două volume compacte de aproape 700 de pagini.

RELIEFURI

se numește un volum plin de interes al d-lui I. C. Popescu-Polycler, privind personalități literare sau epigrame: a cunoscut câteva clipe plăcute de viață. Sunt studii ușoare și armonioase, observații asupra persoanei, a căror citire nu numai că aduce o prețioasă contribuție cercetătorului literar, dar și recrează o viață preocupată doar de asiduitățile cercetării literare.

ȘEZATOARE

Duminică 4 Februarie va avea loc în aula Academiei de înalte studii comerciale și industriale o șezătoare literară sub președinția

de onoare a d-ului rector Ion Răduanu.

Vor lua parte d-nii: Ionel Teodorescu, Ion Pîltan, Petre Ștehan, Virgil Carianopol, Victor Popescu, George Dorul Dumitrescu, Ștefan Baciu, Teodor Scarlat, Traian Lalescu, Constantin Salcia, Al. Rașcu, Ionel Neamtzu și I. Stănculescu-Mehedintzi.

Intrarea liberă.

Erata

În poezia d-lui N. Davidescu, „Tinerțe fără bătrânețe și viață fără moarte”, apărută în numărul „Universului Literar”, de Sămbătă 27 Ianuarie, s'au strecurat câteva greșeli de tipar, și anume:

Partea IV, strofa I, rîndul 4 să se citească:

„Sbor întunecat de căprioară”

În loc de:

„Sbor întunecat de căprioară”

Tot în partea IV, strofa VIII, rîndul 3 să se citească

„Sufletul de dor că li se'nearcă”

În loc de:

„Sufletul de dor că li se'nneacă”

Partea X, de la rîndul 3 înaintea, să se citească

„Și'n fundul ei să vrea să vadă

„Cam ce-ar putea să fie-acum”

În loc de rîndul incurcat:

„Și'n fundul ei să fie-acum”.

Confruntări. - Eminescu și timpul nostru

(Urmare din pag. 1-a)

mic de făcut! Pe fruntea poetului va fi trecut atunci o undă de ferocitate și de amar — un vag semn de întrebare cred că se ridică acolo, la marginea mării... Și peste discursurile care n'ar fi putut să acopere atîta minciună, e sigur că versul crud al Poetului răsună și atunci —

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberă-lui...?

Toate aceste grosolane erori însă, aceste paradoxe, aceste incoherente, tind să-și dea întâlnire în câmpul plin al unei discuții pe care trebuie s'o chemăm la lumină în ceasul când ea ne pare să constituie pentru noi marea proces sortit să ne dea toate soluțiile. Și fiindcă se vorbește de sensul eminescian, ca o expresie de absolut românesc, noi ne oprim la sensul acesta — vrem să-l cunoaștem și să-l vedem. Cerem mai ales să nu se mai facă din el un simplu cuvînt comemorativ și pios, nici această floare ieftină pe care ne-o punem la butonieră, dar o lăsam ușor să cadă fără să-i vrem, fără să-i cunoaștem parfumul.

Ne place mai mult de piidă când d. Eugen Lovinescu respinge într'un fel acest sens eminescian, dar ne surprinde să vedem că d. Rădulescu-Motru revindică un vast patrimoniu... din care nu la nimic. D. Lovinescu este sincer cu sine — e sincer cu noi. A privit lucrul bine în față, știe de ce este vorba și îi spune pe nume. D-sa crede că formele culturii noastre, la începutul lor, s'au dezvoltat fericit sub influența pașoptiștilor liberali — așa-dar altfel decât cum le-ar fi vrut și le-a spus Eminescu. E o eroare desigur. — e poate cea mai gravă — dar care nu face obiectul acestei discuții. Este în schimb o atitudine pertinentă și clară — și mai ales e un om care vorbind de Eminescu nu afirmă ceea ce n'ar putea să urmeze, organizându-și astfel o ordine sinceră a valorilor în care trăește.

Alta este însă poziția d-lui Rădulescu Motru, și ea rezumă însăși această adorare inconsistentă care compune astăzi un atîta de fals „cult” eminescian. În două simple fraze pe care le-a tipărit recent și în care niciun criteriu nu apare posibil, în care o indiferență anarhică de gândire pare să rezume totul, d. Rădulescu-Motru s'a obligat par'că să arate cât de goi ne prezentăm astăzi în fața lui Eminescu și cât de facilă este tristă adez.une pe care s'ar părea că i-o dăm...

„Nu este simțire la el — la Mihai Eminescu — scrie d. Rădulescu Motru, care să nu-și găsiască ecou în sufletul românesc; nu este în toată opera lui, adaugă distinsul academician, expresiune verbală care să facă disonanță cu estetica graiului nostru”.

Nu vi se pare că e prea bine? Nu vi se pare că e prea mult!

Dar în atîta omagiu perfect și in-

treg, să nu se simtă oare anumită diferență, lipsa unui sentiment care obligă, un legământ propriu, o dramă personală am zice, o misiune care să ne cuprîndă pe toți?

D. Rădulescu-Motru, ca toată lumea de altfel, pare să creadă că e de ajuns să-l „admiri” pe Eminescu pentru că să fi în acord cu sacreele culturii noastre, după cum ar fi de ajuns să-ți faci cruce ca să fii bun creștin, ca să fii creștin pur și simplu! D. Rădulescu-Motru zice „Eminescu” — și crede că nu mai există dificultate... Sunt totuși mai multe! Sunt, din fericire, numai dificultăți... Cum ar fi spus un romanțer dela începutul veacului nostru, Eminescu, și el într'adevăr, „c'royait au sérieux de son art”. De aceea totul în el este mai ales serios!

„Dacă tu știi problema astei vieți cu care lup...”

Există astfel mai întâi dificultatea de a fi conțorm cu Eminescu, — cel puțin atuncea când îi afirmăm! Și aia dificultate ar mai fi desigur aceea de a nu face Poetului o caritate, — de care el n'ar mai putea să aibă nevoie...

Să fie astfel atât de adevărat că nu există în Eminescu expresiune verbală care să facă disonanță cu estetica graiului nostru? Dar sunt atâtea! Sunt destule pe care poezii de astăzi nu le-ar mai scrie — sunt lângă ele însă expresii altele pe care e sigur că n'ciun poet român până azi nu le-a mai putut găsi! Iată unde, în arta lui Eminescu, trebuie să căutăm gloria poetului — altfel adică decât așa cum ar putea s'o facă un om de rând și un academician. Când a fûurit acest instrument somptuos și dificil care este limba noastră de azi, e sigur că Eminescu n'ar fi putut să meargă numai pe culmi... Dar faptul de a ne fi dat limba aceasta, de a fi cunoscut ascensiuni pe care nimeni nu le-a mai putut regăsi, de a fi surpris în sfîrșit sunetele ei de calitate unică, iată ce ident.f.că arta într'adevăr înegălată a celui mai mare poet pe care-l avem. Aceste judecăți, așadar, departe de a fi iconoclaste, va trebui să se vadă că nu fac în fond decât să restaureze o sacră imagine pe care o pătează atâtea atingeri vulgare — și în acest sens denunțăm noi locul comun și ireponsabil care desfigurează pe Eminescu!

D. Rădulescu-Motru — repetăm de altfel: ca toată lumea! — s'a mulțumit cu acest loc comun, fericit desigur să nu mai aibă nicio tortură... Ce ne spune el, — se vede! Dar tocmai de-aceia, tocmai pentru că îl ia atît de grăbit și de larg, atît de mult pe dea-

supra lui, se pricepte de ce d. Rădulescu-Motru n'ar fi putut să-l primească pe Eminescu, așa cum e el, adevărul grav pe care-l enunță. Și cum mult, ca să nu se simtă într'adevăr că nu-i trebuie să strângă mai aproape de el nimic...

Și astfel privind ceaialta frază pe care am amintit-o, când d. Rădulescu-Motru proclamă că „nu este simțire la Mihai Eminescu care să nu-și găsiască ecou în sufletul românesc” — suntem în drept să credem că distinsul academician nici nu bănuște adevărul grav pe care-l enunță. Și cum am putea să n'o credem!

Nu e d. Rădulescu-Motru abela care în *Ideea europeană*, ani de zile în șir, a dus în favoarea liberalismului revoluționar și pașoptist campania perseverentă care se știe? Nu a afirmat dînsul principiile Revoluției franceze ca o necesitate a întregii culturi europene în serviciul „autonomiei persoanei omenești”?

Aici reapare însă dificultatea pe care d. Rădulescu-Motru arată bine a nu o fi văzut nici un minut! Cum de altfel, este adevărat, prea puțini sunt aceia cari s'o vadă... Dar Mihai Eminescu a fost negarea însăși a acestor principii care fac cultura d-lui Motru, negarea deopotrivă a acestui sens revoluționar de autoromie a persoanei omenești! Dacă ne place sau nu ne place — e indiferent: dar acesta a fost Eminescu. Putem fi cu el, putem fi împotriva lui — dar trebuie în orice caz să știm bine ce și cine suntem. Trebuie să știm puțin și cine a fost Eminescu... Profesiunile noastre de credință în sfîrșit nu trebuie să fie simple vorbe pe care le bate și le goneste vîntul!

Dacă d. Rădulescu-Motru ar fi fost contemporan de gîndire cu lumea de acum șapte sau opt decenii, așeurile lui, purtînd doctrinele pe care le știm, s'ar fi tipărit desigur la *România* lui C. A. Rosetti... și fără îndoială că ar fi polemizat cu *Timpu!* Cu ideile dela *România* însă, ale lui C. A. Rosetti, vedem totuși că d. Rădulescu-Motru, într'un galimatias fără sfîrșit, proclamă simțirea unanimă a lui Eminescu!

„Toată simțirea eminesciană își găsește ecou în sufletul românesc! Dar atunci cum nu s'ia găsit acest ecou și în sufletul d-lui Motru? Un semn de întrebare pe care nu-l resolvă nimic — nici chiar o subtilă discuție între inteligență și între „simțiri”... Fiindcă în definitiv ce „sens eminescian” afirmă d. Motru atîta de unanim? Pe acela pe care am văzut totuși că opera lui îl neagă? Și cum putem

vedea un sens „unanim”, când noi înșine suntem subți toate raporturile însăși negații lui!

Dar deșcuța ar fi inutil s'o continuăm. Așa se admiră Eminescu. Acesta e „cultul” eminescian!

În linia confruntărilor noastre, d. Rădulescu Motru nu ne-a oferit de altfel decât un „tip” general. Întîmplător, l-am întîlnit — pe drum... Dar el nu e mai vinovat decât alții. Poate numai poziția lui de cărturar, *clerc*, îi constituie o circumstanță mai gravă. Altfel, și ei nu se găsește decât în dan-

INTUNERIC

(Urmare din pag. 6-a)

Apoi iarăși mai bine de două ore o așteptase pe Paula. Acum începuse să-i pară drumul lung. Ar vrea să se termine odată. Trecură pe lângă un parc. Pe băncile ude și goale, toamna scuturase toate frunzele pomilor. Pe alei întuneric greu, de nepătruns. Aproape nu mai vedea. Teama să nu-l piardă, îl făcu să iutească iarăși pasul. Erau chiar lângă el, așa că era să-i lovească... Nu vorbeau nimic.

Tănărul șuera printre dinți o romanță. Deodată apărură becuri mari, luminoase, și o stradă frumoasă îi ieși în cale. Un uruit de tramvai se auzi pe aproape.

— Hei, drăcia dracului, dar pe unde-o mai fi pe-aiți?!

Rămase mai în urmă, căci n'ar fi vrut să-l vadă Paula. Îl urmărea însă atent, mai atent ca oricînd, pentru că-și închipuia că n'curînd o să intre undeva. Trecură linia tramvaiului și o luaseră pe o stradă cu pomi mulți și drepti ca niște lumânări. Mihai după ei. Nici nu observă că era să-l calce o mașină ce venea în viteză mare, din sus. Cu o palmă numai nu l-a atins. Dar ce contează asta?!

Acum sunt distanțați. Tănărul a pus mîinile la spate. Ea ca un mototol drag alături de el. Fără să vrea, privește iar la ceas: îl și un sfert. Ce repede-a trecut timpul. Se simte obosit rău, sdobit...

Ar vrea să fie-acasă n'pat acum. Cu gândurile lui, cu lumea lui. Traversa pe trotuarul celălalt. Ei mergeau liniștiți înainte. Acum putea să-i vadă mai bine. Ce mult trebuie să-l iubească. Par'că-ar fi decînd lumea m'preună. Vroia să vadă cum se sfîrșește. Deodată se opriră în fața unei porți mici de fier.

În curte se vedea o casă cu marchiză frumoasă.

sul acesta orb, înconjurînd o sublimă umbră pe care nimeni n'a putut s'o atingă...

Și am văzut. Afirmăm spiritul tutețar al lui Eminescu, dar îl confundăm cu semne și figuri care se găsesc la antipodul lui. Glorificăm pe Eminescu, dar ridicăm statuia negatorilor lui, același chiar împotriva cărora el a avut sensul să protesteze! Revindicăm în sfîrșit un adevăr eminescian întreg, care ne rezumă pe toți — dar pe care nu-i cunoaștem și care nu ne obligă!

Eminescu acelaș, neatins de noi! Eminescu intact...

TOMA VLADSCU
(În numărul viitor: *Miraclul lui Eminescu*).

— Ti-am făcut și plăcerea de a merge pe jos, i se adresă tănărul, deși a'fel am fi fost de mult acasă. Dar așa ești tu. Nu-ți rezistă nimeni. Mihai a auzit vorbele clar, ca și când ar fi fost între ei...

Descuie poarta, și intrară în curte. Incet. De-abia li se auzeau pașii. Apoi ușa dela marchiză se deschise scoțînd un scărțăit ușor, și după două minute se făcu lumină în camera dela stradă. Prin perdelele subțiri Mihai putu să vadă bine pe Paula, care după ce-și scoase haina, se repezi să mbrățișeze soba. Apoi se lăsă transparentul greu, ca o durere pe inimă. Nu se mai vedea nimic. Simțea genele ude și obrașii mai ferbinți. De-abia acum își dădu seama ce se petrece cu el. Gura-i era arsă ca după o febră mare. Se rezimă de un stîlp de telegraf. Nu mai avea nici o țigare.

Le fumase pe toate. Simți că-i lasă gura apă după-un fum.

Își mușcă buza de jos, ca să-și potolească nervii, cari amenințau cu lacrimi. În colțul străzii lumina clipea molică, somnoroasă, îmbrăcată n'tr'un abajur de ceață. Începu să-i fie frig la picioare. Pe jos era noroi și gropi. Nu se mai vedea nimic.

O liniște adâncă stăpînea toată strada, iar în curtea de peste drum nici o mișcare.

Paula!... Cît de mult ar fi iubit-o. Nu și-ar fi închipuit niciodată.

Lasă capul în palme. Ar vrea să plîngă, dar nu poate. Mai bine.

Nu mai lașii plîng... Simte însă picurându-i în sânge broboane de tristețe. Ar sta mult așa... Se simte atît de rău și de obosit...

Ridică ochii. În cameră se făcuse întuneric, mai întuneric ca'n sufletul lui.

CONSTANTIN SALCIA

Vorbe în vînt

(Urmare din pag. 4-a)

Imi plăcea, pe inserate, să ascult cîntecul broaștelor din iaz și-mi plăcea să mă duc în sat, de Paști mai ales, când erau căsuțele vîruite proaspăt și-mi ieșea din tindă casei ei pe prispă, manca, aducându-mi pe o farfurie ouă roșii încondeiate.

Și-mi era rușine că noi stam într'o casă mare, cu două rînduri, cu covoare pe jos, cu tacâmuri de argint, iar ea mânca și stătea într'un bordei, cu rogojini, cu străchini și cu linguri de lemn!

Nu de ei, de noi mi-era rușine, de pe atunci!

Alte foi rămase din *Amintirile mele*. Vorbește liceanul acum:

Cînd am intrat la liceu eram foarte cuminte. În clasa I era unul Sevastos, care trecea, drept cel mai obraznic din toți. Stătea în bancă în spatele meu și-mi șoptea toată vremea ghidușii în timpul lecției. Eu numă puteam stăpîni de răs și profesorii mă pedepseau. Într'o zi m'am hotărît să spun dirigintei să-l mute pe Sevastos în altă bancă, că de pe urma obraznicilor lui trag eu ponoasele. Părintele, profesor de religie, că el era diriginte, și-a mîngăiat barba, și apoi mi-a spus cu zîmbetul lui nesuferit: „Sevastos o să

se mute în bancă cu dumneata. Să vedem, se face el cuminte sau te faci dumneata obraznic”.

„Bine” m'am gîndit eu „ști arăt eu ție. O să mă fac obraznic”.

Dar nu m'am făcut. Și mi-a rămas din ziua aceia un năcaz, care m'a urmărit toată viața, că n'am avut atunci tăria să profit de ocazie!

Print'ra cincea. Vorbește Prapor-gescu: „Prost e cine-și pierde vremea cu nasul în cărți, pentru că la sfîrșitul anului să audă pe domnul director strigînd „Premiul întâi cu cunună” și muzica de colo „bum-bum-bum-bum!” Mare chiverniseală premiile acele! Bar-m să știu că la sfîrșit de an îmi dă o bicicletă... dar cărți! și încă de acele pe care nu le citește nici dracu. Lui Teodorescu, anul trecut, i-a dat o carte despre „Plantele văzute la microscop”, iar lui Carp una despre „Relațiunile

Ungariei cu Moldova în secolul al XV-lea”. Dacă se poate așa bătaie de joc! Mie dacă mi-ar da astfel de cărți, le-ași vinde îndată pe un leu și ași mânca două zile în șir înghețată de la Capulstrămb. Tu de pildă, ce-ai avut din asta că ai învățat tot anul? nici premii nu ți-a dat, să le poți vinde, ca să mîncăni înghețată”.

— „Ai dreptate” zic eu „dar vezi că în privința asta nu mă pot înțelege cu tata. El spune c'am să rămîn un prost toată viața, fiindcă la sfîrșitul anului nu-mi cîntă și mie muzica militară”.

Prapor-gescu mi-a răspuns să nu-mi bat capul de asta, că tatăl meu o fi ca toți părinții, cărora le place să se mîndrească cu copiii lor că sunt premianți... parcă toți părinții au fost premianți cînd erau mici, că ar însemna că nu erau pe atunci elevi fără premii, și așa ceva nu poate să fie adevărat. Aveam amîndoi 15 ani.

Pe urmă, am fost totuși premiant, într'a 6-a și într'a 7-a. Și n'am vîndut cărțile. Și iarăși mi-a rămas un năcaz toată viața, că n'am avut măcar atunci tăria să vînd cărțile.

De cînd eram mic am ținut partea celor slabi. În liceu ocroteam pe camarazii de care ceilalți își băteau joc. Mi-am făcut și dușmani din cauza asta. Cu Cantemir ajunsesem la cuțite. Dar o luptă omerică, cu bulgări de zăpadă în ograda liceului, terminată în chiar casa directorului unde urmărisem pe fugar, a făcut pe urmă din noi doi prieteni.

În schimb, slabi din liceu deveniți tari în viață, au răs deseori de mine. Dar răsul lor nu m'a durut, nici nu m'a schimbat. M'a întăritat. Am rămas acelaș, mai amplificat!

C. GANE
(Va urma)